

Kunz József és Társa

Cs. és kir. udv. szállítók. Szerb kir. udv. szállítók.

Budapest, V., Deák Ferencz-utca és Bécsi-utca sarok

Vásznak, asztalneműek, fehérneműek.

Uri és női divatárak. * * Menyasszonyi kelengyék.

Nagy választék szőnyegárakban:

szalon szőnyegek, futók, ágyelők, szövet- és csipkefüggönyök, ágy- és asztalterítők

Valódi perzsa- és smyrna-szőnyegek minden nagyságban és árban. * * * * * Művészi függönyök.

* * Saját telepeinken előállított háziipari cikkek. * *

Alapítva 1802.

Alapítva 1802.

ÉKSZEREK, EZÜSTNEMŰEK,
gyári áron egyházi szerek,
órák, angol francia és china-ezüst dísz tárgyak, a legújabb angol rendszer szerint
beszereshetők részletfizetésre
Sárga János ékszergyártó
Kolozsvárt.
Képes nagy árjegyzék ingyen.

Ha őszül a haja,
ne használjon mást, mint a
„STELLA“-HAJVIZET,
mert ez nem hajfestő, de oly vegyi összetételű szer,
mely a haj eredeti színét adja vissza. Üvege 2 K.
ZOLTÁN BELA gyógyszerárban,
Budapest, V/49, Szabadság-ter, Sétány-utca sarkán.

Jövedelmező mellékipar. **HOMOK** — **ARANY** Csekély befektetés.
ha cementtel lesz keverve és kézi vagy erőüzemre berendezett gépeinkkel elismert elsőrendű betonfalazótégglák, cementfödélcserepek, fali és padlólapok, vályuk, csövek stb. gyártásra fel lesz dolgozva. A gyártás egyszerűségénél fogva mindenütt üzhető hol homok, kavcs, vagy salak stb. áll rendelkezésre. Ajánljuk üzemünket megtekinteni. Gépek különböző árakban. — 66. számú jegyzék ingyen.
Levelezés magyar nyelven.
Leipzig Cementindustrie Dr. Gaspary & Co.
Markranstädt bei Leipzig. 12771
Különlegességi gépgyár homok értékesítésére.

Páratlan és csodás hatású arcszépítő és finomító a Földes-féle
Margit-crème
főiri körökben használt készítmény. Zsirtalan, ártalmatlan, rügiön szépít. Az egész világon kapható 1 és 2 koronás tégelyekben. Margit-szappan 70 f., Margit-póder 1 K 20 f., három színben kapható. Tessék a záróvédjegyre ügyelni és csakis eredeti készítményt elfogadni, melynek ártalmatlanságáért és kitűnő hatásáért felelősséget vállal
::::: a készítő :::::
FÖLDES KELEMEN gyógyszerész Aradon.

Serravallo
CHINA-BOR VASSAL
Egyszerűs kiállítás 1906. Legmagasabb kitünt. Erősítőszor gyengélkedők, vérszegények és lábadozók számára. Nívógyógyászati, ideg-1906-os erősítő és vérjavító szor.
Külföldi 3006-as több orvosi vélemény.
J. SERRAVALLO, Trieste-Barcola.
Vásárolható a gyógyszerárakban 8 filleres üvegekben 4 K 2.60, egész literes üvegekben 4 K 4.80.

Gyermekek elismert legkiválóbb tápszere
a Phosphatine Faliéres.

Kapható minden gyógyszerárban
Egy nagy doboz ára **3 kor. 80 fillér.**
Főraktár: **ZOLTÁN BELA** gyóg. szertára
Budapest, V., Szabadság-ter (N. Korona-u. sarok)
Erdeklődőknek ismertetőfüzet díjlanul

Gyakorlati angol nyelvtan.
IRTA DALLOS GYULA
Sajtó alá rendezte
PATTERSON ARTHUR
Hatodik javított kiadás.
Ára egész vászonkötésben
3 K 60 fillér.
Kapható:
LAMPEL R. könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r. l. Budapest, VI., Andrásy-ut 21. és minden könyvkereskedésben.

Kész ágyak
vörös ágyak
100 cm. szélességű, 160 cm. hosszúságú, 4.1 hüvelyk vagy egy aljól 150 cm. hosszú, 116 cm. szélességű K 10, 12, 15 és 18. 2 méter hosszú, 140 cm. szélességű K 13, 15, 18, 21. 1 fejtámasz 80 cm. hosszú, 58 cm. szélességű K 3, 3.50 és 4. 90 cm. hosszú, 70 cm. szélességű K 4.50 és 6.50. Készítés teljesség szerint mérték után is. 3-résztli ágyak-matracok egy ágyra K 27, jobbak K 33. Szállítás természetesen utánvéttel K 10 költséggel. Kiosztás és visszavétel a postaköltség megtérítése ellen megengedve.
Sachselt Benedikt
Lobes 989. (Pilsen mellett, Csehország.)

VASÁRNAPI UJSÁG

52. SZ. 1908. (55. ÉVFOLYAM.) SZERKESZTŐ **HOITSY PÁL.** FŐMUNKATÁRS **MIKSZÁTH KÁLMÁN.** BUDAPEST, DECEMBER 27.

Szerkesztési iroda: IV. Reáltanoda-utca 5. Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4. Előfizetési feltételek: Egész évre 16 korona, Félévre 8 korona, Negyedévre 4 korona. A *Világkronika*-val negyedévenként 80 fillérrel több. Külföldi előfizetésekre a postallag meghatározott viteldij is eszolandó.

A TRÓNÖRÖKÖS PUSZTASZÉREN.

A ZON A FÖLDÖN, a hol az első nemzetgyűlést tartották és az első dinasztia megalapították honfoglaló eleink és a melyen már nemzeti történetünk ez alapvető eseményeinek ezredéves emléke is tornyosul: Pustaszere szeliden hullámos síkján ritka vendég járt a mi napában. Nemcsak ennek a földnek ritka vendége, hanem egyáltalában Magyarországnak. Pedig ezt a vendéget: Ferencz Ferdinánd trónörökösét, az embernek jutható legnagyobb his-

tóriai hivatás köteléke fűzi az országhoz és a nemzethez. Ha a természet rendje meg nem bomlik: ő lesz egykoron koronánk viselője, a legelső magyar ember palotájának házigazdája.
Most még csak vendégnek látjuk — vajmi ritkán. Pedig, ha van vágy, kíváncsiság és érdeklődés, a mely tökéletesen érhető, egy se lehet természetesebb annál, mint a melylyel ez uralkodónknak, jövőző sorsunk intézőjének hivatott fejedelmi férfit magunk közé kívánjuk, hogy lelkét és gondolkodását meg

ismerjük, lelkünket és gondolkodásunkat vele megismertessük.
Idáig erre mód és alkalom alig-alig kínálkozott. Hogy a trónörökös egyénisége teljesen ismeretlen lenne előttünk, azt nem mondhatjuk. Ha csak távoli szemléletből is, de lelkének egy oszomó nemes, komoly, férfias erényét már megjegyezhetjük. Tudjuk róla, hogy akaratban és érzésben egyaránt erős. Tele van hittel, a természet és a művészet szépségeinek átérzett, csöndes, mély szeretetével. Életének egyes, köztudomásra jutott mozzanatai

A TRÓNÖRÖKÖS PUSZTASZÉREN. — MEGÉRKEZÉS A VADÁSZAT SZÍNHELYÉRE. — Jelfy Gyula felvételei.

A TRÓNÖRÖKÖS PUSZTASZEREN. — VILLÁSBREGGELI A LŐÁLLÁSON.

arról tanuskodnak, hogy egyéniségében benne virulnak azok a tulajdonságok is, a melyeket a *polgári erények* gyűjtőnével szoktunk jelezni.

De, nagyon természetes, hogy semmiféle tulajdonsága se érdekelhet jobban bennünket, mint az, a mely velünk van vonatkozásban. Hogyan gondolkozik rólunk és hogyan érez hozzánk? Egészen a legújabb időkig ezekre a kérdésekre alig kaptunk feleletet. A trónörökös távol él tőlünk és a hol él, ott is meg lehetőséget elvonultság őrzi a kíváncsiság elől. Nem esoda, ha ez a messziség ködbe burkolta alakját és a köd misztikus, puha materiája nagyon alkalmas rá, hogy a legkülönbözőbb formákat rajzolja bele úgy a képzelet tévedhető jóhiszeműsége, mint az elhitető és riasztó szándék mesterkedése.

Újabbban ez a kód mintha oszlásnak indulna. A trónörökös alakja sürűbben jelenik meg elhatározások és cselekedetek világosságában. Néha arra is nyílik alkalom, hogy gondolkodásának és érzésvilágának minket magyarokat legjobban érdeklő területeire egy röpke pillantást vethessünk.

Megállapíthatjuk, hogy minden *pozitívum*, a minek ilyenkor a birtokába jutunk, kedves és kellemes megbizonyosodás a felől, hogy Ferencz Ferdinánd tudatában van annak a kapcsolatnak, a mely minél szilárdabb kell, hogy legyen lelke és a magyarság lelke között. Érzése közelebb van hozzánk, mintsem a távolság sejtetné, a melyben élete eddig telt. Ennek bizonyára nem utolsó dokumentuma, hogy tisztán és hibátlanul beszél nyelvünkön. A magyar szó tehát otthon van a trónörökös házában.

Most, hogy Ferencz Ferdinánd néhány napon át vendége volt *Pallavicini* Sándor őgrófnak, a nyilvánosság őrszemeinek: riportereknek, fotografusoknak alkalmuk nyílt, hogy néhány jellemző adattal tegyék elevenebbé a köztudatban a trónörökös képét. Elmondhatjuk, hogy minden adat vonzóbbá teszi ezt a képet. Valami nagy és meleg harmónia árad a trónörökös egyéniségének rajzából. Gazdag érzésű ember. Nem bőszarvú, de nyájas, méltóságos, de minden ridegség nélkül való, sőt előzékeny. Halk temperamentum, de a vidámságra is fogékony. Elhívatta a cigányt és nem lankadó gyönyörűséggel hallgatta a bús és szárnyaló magyar dalok egész sorát. Nemcsak hallgatta, hanem kiderült, hogy már ismeri is a mi nótáinkat. Egy párat maga rendelt meg a cigánynál.

Vadásztársaival és a fogadására meg bűcsűzások megjelent hatóságai urakkal mindig magyarul beszélt és ismételt elmondottá, hogy kitűnően érzi magát magyar földön. Távolságok is ezzel bűcsűzött:

— A vizionlátásra — minél rövidebb idő múlva!

Akármilyen hamar váltja se az ígértét, az bizonyos, hogy koronánk egykori viselőjét szeretet és hódolat várja magyar földön és nem jöhet annyiszor, hogy többször is örömmel ne látnók. Hiszen neki is, nekünk is óriási érdekünk, hogy minél teljesebben megismerjük egymást.

KARÁCSONYESTE

A mi falunkban,
Karácsonyestéjén:
Álmok szövődnek
A szívek mélyén.

Kántáló fiúk,
Házak ablakánál:
Éneke fognak
Már az esthomálynál...

S az ének árján
Sorra megjelennek:
Hű pástornépe
Kis Betlehemnek.

Keleti bölcsék,
A három királyok...
Szikrázó csillag
Fénye hull rájuk!

S tömjénnel, mirhával
Ölelkezésben:
Friss kalácsillat
Terjeng a légben.

S ez ünnepesti
Áldott levegőben,
Álmok szövődnek
A szívedőkben

Egyenlőségről,
És testvériségről,
Isten országá
Eljövételéről...

— Átfogja majd, át,
Az egész világot,
A szent Szeretet
Mint egy családot!

S ez édes hitnek
Áhitatában,
Alusznak ott el
Most minden házbán.

... Istenem, áldd meg
Az álmódzásuk,
S boldog karácsonyt
Virrassz rájuk!

Szabolcska Mihály.

AZ ELSŐ KARÁCSONY.

Libánon ormán, sötét ezédrusokra
Fátylat terít a jordánvölgyi kód,
S a kék boltívű déli alkonyatban
Piros csillag ég a ezédrusok fölött...
A templom-ablak ide átvilágít,
Az ács-műhelyben csendes este lett,
Ablakhoz ül most Mirjam kis fiával
S nézik a párás alkonyi eget.

— Anyám... az öreg Jochánán beszélte...
Látod keleten a vörös csillagot?
Piros tűzében új idők nagy álma,
Még vártok titkok hajnala lobog...
Tíz éve ma, hogy betellett a jóslat,
S valaki martir sorsra született;
Papok, bölcsék és császárok kutatják
A csodákra termelt fehér gyermeket.

Anyám... én hallom, mit fog majd tanítani...
Hallod? Akár az én Átyám szava...
Hallod hogy zeng, hogy árad itt körülünk
S hogy visszhangzik a téli éjszaka...
Jönnek ezrével hosszú néma sorban
A megalázott béna emberek...
S a fehér ember gyógyító igéje,
Hallod hogy árad: Szeressetek... Szeressetek!

A templom-ablak ide átvilágít,
A gyermek arca sugarasra gyúl,
Fejét Mirjam ölébe lehajtja
S ülnek a csendben némán, szótlánul...
Az ács-műhelyben árnyak imbolyognak
A déli ég is sötétedni kezd
S a gyermek mögött az ács műhely falára
Fekete árnyat vet az ablak-kereszt.

Dutka Ákos.

A FEKETE VÁROS.

REGÉNY. (Folytatás.)

Irta MIKSZÁTH KÁLMÁN.

V. FEJEZET.

(A százsok furfangja.)

Mióta Galilei meghatározta, hogy a föld mozog, bizvást élő állatnak lehet tartani minden poétai fantázia nélkül is. Az általános törvénynek legalább megfelel: a mi mozog, él. Valóban él a föld és úgy tűnik fel, mint egy sokpúpú teve, melyen rajta ül és jár billió és billió parazita, emberek, állatok, férgek, stb. Milyen csalóka látszat, hogy nem él! Serkedhet-e egy holtból élet? Alakul, változik, izzad, megrázkódik (földrengéskor), alszik (tél), bömböl (bent a vulkánikus hegyekben), táplálkozik és táplál, mint akármely más anyállat (a mit az állatok és növények elhullatnak, az az ő kosztja, a mit viszont ő lők ki magából, az meg az ő kosztjuk). A pihenés erőt ad neki, mint minden más élőlénynek, a folytonos munka elgyöngíti, — és mégse megy a fejünkbe, hogy ő él. Pedig csak egyben tér el a többi élőtől, abban, hogy egyetlen, hogy nincsen társa, nincsen himje, hogy nem szaporodik, egyedül jár a nap körül.

Hanem iszen éppen azért becses, mert nem szaporodik. Azért szeret belőle minden ember egy keveskét (többet persze még jobban szeret). A nagy anyállat egyes tagjait a saját nevükre kebelezik be az emberek, ezek lévén a legönzöbök, legkapzsiabbak, a jámbor, derék állatok ellenben meghagyják az egészet egy darabban közönsnek és szépen elférnek egymás mellett. Az emberek még a föld iránti szeretetben is perverzsek. A medve az erdőt szereti, a zerge a sziklás hegyeket, a vadkacsa a tócsogókat, ereket, a daru, tuzok a síkságot, de a telhetetlen ember nem elégszik meg valamely egyes részével vagy porckijával a roppant testnek, minden az övé legyen s a saját önös érdekei és a kapzsiságon alapuló divatok szerint értékeli még ezt a legszentebb anyát is.

Csak az eleinket nézzük. Eleinte a púpot keresték, a hegyeket, a hová biztonságot nyújtó váraikat építik. Aztán a völgyre vetették szemüket, melyben dús legelők zöldültek s hallal gazdag folyamok hömpölyögtek. Majd az arany kalász imádata következett. Most már a lapos, az alföldet, a tejfel-mézszel folyó Kánaánt kereste a bírvágy. Az arany kalásznál akad még becsesebb holmi. Hohó, hiszen a mit a föld magától hoz, az is valami, a repce, búza és egyéb, de még többet ér, a mit visszatart, a mit erőszakkal kell elvenni tőle, a kőszén, s megint visszament a bírvágy a fel földre. S így vándorol hol ide, hol oda folytonosan, és soha nem fog megállapodni.

Történetünk idején még ott állottunk, hogy az alföldi síkságokra nem nagyon vágyakozott senki. A jó bácskai és békési föld nem háborgatta a földművelő és birtokos osztály álmait. Mocsaras hely volt az alföld nagy részben, tele veszedelmes miazmákkal. Idegen utasok települtak hagymázban a kipárolgásoktól. A temető előszobájának nevezték az országnak ezt a részét a külföldi följegyzések. Rajta átvonuló más nemzetbeli katonákból csak egy harmadrész maradt életben az út végén. Nem is mert odáig eljönni az ellenség. Nagy erősség volt az az egészségtelen kipárolgás, a katonai létszám szükségét redukálta. La Cattori olasz tudós mint szemtanu írja: hogy ezt az országot nehéz volna meghódítani, mert senkinek se tanácsos a belsejébe hatolni, kinek az élete kedves, maguk a magyarok azonban csodálatos módon nem hálnak meg ez epidémikus levegőben, de ők is foghagyomány tartanak a nyelvük alatt, miatt kritikus vidékeken átmennek.

Ez volt az oka, hogy az akkori gazda nem a torontáli földet emlegette, ha valami nagyot akart mondani, hanem a rimaszombati határról mesélt, a hol háromszor kaszálják a füvet évenként s a hol a káposzta olyan nagyra nő a Rima partján, mint egy rocska. Azután Nyitra-megyében emlegetett némely kővérdőket. Tokaj szőlőiről legendák szálltak szerte az országban. Hevesben a dinnye dolgában jeleskedik a föld. De hát ez mind kismiska a löcsei földekhez képest. Mert hát a löcsei földben terem a világ legjobb és legnagyobb szemű borsója. Egy kilós földdarabból egy egész kis vagyont bír a löcsei szász kihozni. Az aztán a föld! Abból volna jó egy olyan darab, a minőt egy jólábú ember egy félnap körüljár. De egy sánta emberébe is bele lehetne nyugodni.

A borsó nagy potentát volt. Az első a kapás termények közül. A borsó az volt a szegény felvidéki népnél, a mi a khinainál a rizs. Ha bor nem termelt, vagy ha kevés búza termelt, ezt még lehetett pótolni, a zabkenyérre is jó, meg a szilvapálinka se kutya, hanem a borsó — annak lenni kell, a nélkül nincs az inensző világban semminemű gyönyörűsége a szegény embernek. Persze ma már ez se volna igaz — mert az idők ereje ezzel a nagy potentátal is birt. Nemsokára bejött a krumpli. No hát az még nagyobb potentát lett s lecsapta a borsót a közönséges fityfity ázalékok közé. Ma már csak ott van ő keme, a hol a pohánka kása.

Nem esoda egy epepet sem, ha a borsónak ebben a fénykorában rettenetes földéhség dühöngött Löcésen. A melyik polgárnak nem voltak szántóföldjei a határban, azt igen kicsibe vették még akkor is, ha a ládáiban halomban állt az ezüst, arany. A hatóság politikája tehát az volt ösödök óta: minél több szabad földet szerezni Löcésének. Tágitani a határt, ha lehet, sőt ha nem lehet is. Erről álmodtak, ez után sovárogtak nemzedékről nemzedékre. Földet pedig nehéz volt szerezni, mert körös-körül uraságoké volt minden. Legfeljebb azoktól lehátott volna kapni, csak hogy attól szolgálni kellett volna, a mi mélyen lealázó dolog a dölyfös löcsei polgárokra nézve, kik annyit priviligiumot esikartak már ki a királyoktól, hogy a kis Kramler Károly, a mostani főbíró, olyanféle szavakra fakadt a minap a tanásteremben (úgy látszik, egész Európában ragadós a napkirály henczege), melyek híven festik a löcsei önérzetet, ezeket mondván orációjában: «A venezei nemesek után közvetlenül a löcsei polgárok következnek világi rangra nézve.» Magunk közt maradjon, ezt egy kicsinyt meg is orrolták a megyei nemesek s Görgey Pál uram

a legközelebbi sessio alkalmával vissza is vágott a főbíró szavaira: «Minek akar a bolha köhögni, mikor tüdeje nincsen?»

A kis csupor hamar felforr, méregbe jött a bíró és olyasvalamit üzent az alispánnak a városi hajdu által: «hogy a kutyaőr se tudó, ép úgy, a mint a hét szilvafa nem erdő.» A melyeket megértvén Görgey Pál uram, lehúzatta az üzenethöz hajdukat a megyeház udvarán «és huszonnégy botig vágatá vala, a miből ismég- len új és új satisfactiók vétele léssen.»

Ily kutya-maszká barátságban hagyá hátra a két tiszteletreméltó férfiút a halódó század, mely tizenhetediknek nevezték és természetesen így találta az új század első napja is. De minthogy ez a nevezetes század sok mindent rendtelenségben hagyott, ez a csekély dolga fel se tűnt. Az emberek csak olyan jókedvűek voltak Szilveszter estéjén Löcésen, mint az alispán házában Görgey, mintha minden pompásan el volna igazítva a világon és egyéb se hiányoz- nek, — csak még a krampampulit kell behozni az asztalra.

A kik reggel felkeltek vagy fel nem keltek, mert csak azok kelhettek fel, a kik egyáltalában lefeküdtek, szép fehérre meszelt világot találtak a tegnapi kopott helyében, úgy látszik, egész éjszaka havazott és az úrirenden levők, ha szerencsésen kikerültek, hogy az első «boldog újévet» kívánó asszony legyen, ha aztán meghallgatták délelőtt a Podolinczi tiszteletes úr predikációját (ma igen szépen beszélt, meg kell adni) s megették délben a szokásos sült malacot, lehetetlen, ha vadászemberek voltak, hogy már csak a komozió kedvéért is ki ne csábítsa őket puskájukkal a határba a vadak hirtelen beállott hátrányos helyzetére.

Különösen a nyulakon esik ilyenkor nagy sérelem, sőt határozott jogtalanság. Nekik a gondviselés olyan színű szőrt adott, mint a föld színe, hogy hozzákapulva, ügyszólván láthatatlanok legyenek. Ez az úgynevezett mimikri. A nyulak védelmére tett isteni rendelkezés. S ime, hogy játssza ki a természet? Nem veheti el tőlük a bundáskájuk szürke színét, hanem a földet öltözteti át hófehér ruhába. S a szegény nyúl ki van ezzel szolgáltatva ezéltáblának messziről. Hát járja ez? Igazságos ez? Hát az isteni törvények nem csak idelent szegyetnek meg, hanem már ott fenn kezdődik az ignorálásuk?

S ha még csak a föld ruhájának kicserélése volna, hanem az a nagyobb baj, hogy a merre fut a szegény nyúl, lábaival kicsipkézi a havat s a vadász egész biztosra vetheti magát utána. Olyan ez a lyukacsos vonal az óriás fehér lapon, mint egy madzag, melynek a végében okvetlenül ott a nyúl.

Az alispán nem szerette a lármás vadászato- kat, nem annyira a vadölés volt eleme, inkább a barangolás a természetben. A természet társasága fölfrisíttette, idegei lecsillapodtak. Úgy szerette, mint a hívó a szeretőjét szereti valaki; egyedül kívánt vele lenni — mert csak négy szem- közt vetkeződött az le előtte s mutatta meg a bajait.

Most is mindjárt délután felbúzza bagaria- bór eszmáját s egyedül indult a határba. Vagyis még két hajdu ment vele, Preszton és Kovács Pista, mindenik hozván magával egy-egy meg- töltött puskát, Kovács egyet golyóra, ha netalán valami nagy vad kerülne szembe, hogy kéznél legyen (a vidék tele volt farkassal, vaddisznó- val), Preszton ellenben csak nyúlra, fogolyra volt veszedelmes, s abból a czéliből hordozta, hogy az alispán kétszer löhessen egymás után — mert a kettős cső még akkor nem volt

kitalálva. A puskák új szerkezetűek voltak, keresek závarzáttal ellátva, az égő kanócz már elavult, a puskaport a kovának az aczéllaphoz való ütődéséből kizmált szikrák gyűjtötták meg. A társaságot kiegészíté a Fityke nevű vizsla, Görgeynek kedvence.

Végig mentek a Harieska-dűlön, majd befor- dultak a szénégetők tanyájánál a *Nahore és Jazerecz* alatt a löcsei határ felé. Nyomokat ugyan láttak, de vadat nem. Meg lehetett is- merni, ez nyúl, ez farkas, ez meg szarvas- nyom, sőt Preszton esküdözött, mint a veres- hagyma egy helyütt, hogy ezek makkó talpá- nak a lenyomatai, hanem ezeket nem érdemes követni, mert a Tarlyk-hegnyek tartanak, oda pedig lehetetlen most a fölmenetel, mikor a gyalogutat a hó befújta. Míg a szolgák fecseg- tek, Fityke közömbösen poroszkált Görgey mel- lett, jelöl, hogy a közelben nem érez semmi vadat.

Görgey boszúsan jegyezte meg:

— Úgy látom, ma a puskát se fogom el- sütni. Pedig új-év napja lévén, ha ma nem lövök semmit, egész évben nem lesz szerencsém a vadászatban.

Ebben a pillanatban a Nahore-erdőből feje- delmi dämvad, egy sokagancsú szarvas nyu- lánk teste bontakozott ki. Fityke előreszaladt egy kissé, aztán megfordult, megállt és a gazdá- jára nézett, mintha intene neki az okos, barna szemével. A szarvas jóval túl volt a lövonalon s mint a nyíl száguldott egyenesen a «Klokocs» nevű erdőfoltnak. Az egész Klokocs nem volt több tíz holdnál, a szántóföldek közepén, mint egy szemölcs a sima arcon, szép fiatal fák sűrűn egymás mellett, fácskának való hely, nem szarvasnak. Hogy fér az itt el a csont kor- onájával?

Görgey hirtelen elcseserte puskáját a Kovácsé- val, mely nagy vadra volt töltve s megindult a Klokocs felé. Lövésre készen hatolt be a sűrű- ségbe, a zuzmarát hullató fák gallyait elhárítva ment nagy izgatottságban a nyomok után, a mikor egyszerre két lövést hallott elől s nyo- mában emberi hangok verték fel a csendet.

Megrezzent. Mi lehet ez? De csak ment a szarvas-nyomok után, melyek kivezettek az erdőcskéből. A Klokocs túlsó oldalán aztán világosan eléje tárult a szász urak vadász- csapatok, kik éppen most tértek le az útról haj- tókkal, hogy innen a határunk végpontján kezd- jék a körvadászatot.

— Nini, meglőtték már a szarvasunkat! — kiáltott fel Preszton.

— Ostoba szerencsém van, — jegyezte meg az alispán, még meg se kezdték a vadászatot s már egy ilyen nagy vadat ejtenek. Sajnálom tőlük az agancsot.

A nemes állat ott feküdt élettelenül, alig egy puskalövésnyire a Görgey répa-földjeitől, a Durst- paták mentén, de már az ő határukban. Noha a rendezők úgy látszik a hajtók felállításai tak- tikájával voltak elfoglalva, a váratlan zsákmány egyszerre összezavarta őket, hajtók és puskások minden fejelem nélkül a haldokló állathoz rohantak, élénk gesztusokkal és nagy ujjon- gással. Senki a világon nem tud úgy örülni egy-egy szerencsés lövésnek, mint a sontags- jáger.

Olyan közel voltak, hogy föl lehetett őket ismerni. Az a kicsiny vézna emberke a vidra- sapkában és a morva-posztó Rockban maga Kramler uram, a bíró, a lengő szakállas vékony vállú úr a «seriba» Trück Sebestyén, városi nótárius, a kövér zöld kabátos Brewer Mátás, a fertálymester (Viertelmeister), az, a ki most iszik a csutorából, Gyglás József, a gyógyszer-ész, a guggoló, a ki a szarvast próbálja emel-

pataknál, lekaptá válláról fegyverét és megcélózta a löcsei birót.

— Ebért ebet! — hörögte, egész testében reszketve és lött.

(Folytatása következik.)

A TÉR ÉS AZ IDŐ.

Ezer művelt ember közt is alig van egy-kettő, a ki meg tudna felelni arra a kérdésre, hogy mi az idő, mi a tér? Pedig mind a két fogalom a köztudatban úgy szerepel, mint reális valóság. Mindenki úgy beszél róluk, mint jól ismert dolgokról. Hiszen még meg is lehet mérni őket: az egyiket órával, a másikat köbméterekkel. Időben és térben élünk együtt és egyenkint, időnél és térnél nagyobb jelentősége ránk nézve alig van valaminek. Mégis, ha kutatjuk az idő és tér lényegét, szinte megáll az eszünk. Már a kutatás kezdete elszédít: mindkettő végtelen. Az emberi elme képes elképzelni, hogy valamikor semmisse volt a térben, mint ezt az ó-szövevény is előadja. Azt azonban, hogy az időnek kezdete volt, avagy pedig egykor vége lesz, senki még csak el se képzelheti. Hasonlóképpen nem lehet fölérni észszel, hogy a térnek valahol határai volnának. Még ha üresség határolja is a világegyetemet, ez az üresség se lehet más, mint tér, sőt az igazi tér nem is egyéb, mint üresség.

Volt korszak, mikor a filozófusok és metafizikusok komolyan tárgyaltak arról, hogy végtelen-e az idő és a tér, vagy nem végtelen? Egyik tudós ezt bizonyította be, a másik amagzt. Mert ezek a tudósok is szentül hitték, hogy a tér és idő valóságosan megvan. Kantnak kellett jönnie, hogy ez a két fogalom legalább a filozófiai gondolkodást ne zavarja többé. Méltán világhírű transzcendentális esztétikájában Kant kimutatta, hogy idő és tér a valóságban nincsen. Ezek a fogalmak egyszerű formái az emberi gondolkodásnak, a

A TRÓNÖRÖKÖS VADÁSZTÁRSASÁGA.

getni, Greff Lőrincz aranyműves, míg a magas göliátalak a kék krispinben Nustkorb András szenátor uram.

Görgey felismervén a birót, a kire haragot tartott, épen vissza akart fordulni, mikor Fityke a befagyott Durst árkából egy hatalmas tapsifülest ugratott ki s minden vizsla hatáskörök összetévesztésével, mert őt csak a szimat illeti és nem a végrehajtási hóhérmunka, utána iramodván, átkergette a patak jegén a löcseiek területére.

Görgey haragosan füttyentett a vizslának, de az föl se vette, valamely rosz sugallat által ösztönözve ment a szomorú végzete felé, mert a következő perczben durrant a biró puszkája és a szegény Fityke egyet fordult a saját tengelye körül s fájdalmas vonítással élettele-nül összeesett (a nyulat ellenben a fertálymester terítette le).

Görgey Pál arcát halotti sápadtság borította e látványra, majd minden vér arcába futott. Előre szaladt egy darabon, aztán megállt a

PIHENŐ HAJTÁS KÖZBEN.

A TRÓNÖRÖKÖS PUSZTASZEREN. — Jelfy Gyula felvételei.

mely formák velünk születtek és a siron túla bennünket nem kísérik el, a mi megegyez a vallás tanításával, a mely szerint a túlvilágon az élet örök, vagyis ott az időnek és térnek ránk nézve nincs többé jelentősége.

Addig azonban, a míg itt a földön élünk, felfogásunkat az idő és tér kérelhetetlenül lenyűgözi. E két fogalom nélkül ép úgy lehetetlen gondolkozni, a mint lehetetlen például látni szemidegek nélkül. Az életben olyan állapotot, a melyben akár idő, akár tér nem volna, még elképzelni se lehetséges.

Tudni kell, hogy a nagy német filozófus, mint minden professor honfiktarsa, rajongott a szimmetriáért. E miatt fogta egy kalap alá az időt és tért, mind a kettőt egyforma tulajdonságokkal rubázva fel. Az emberi elme azonban, bár kegyelettel hajlik meg a gondolkozás régi nagyságai előtt, a haladás törvényénél fogva rájön, hogy egynemely dologban ők is tévedtek. Minthogy a német tudományos világ épen a jövő tavaszon (1909 márczius) készül megünnepelni az idő és térről szóló Kant-féle tanítás megjelenésének százhuszonötödik évfordulóját, érdemes a művelt olvasóközönséget megismertetni egy nagy elme nagy tévedésével.

Az idő és tér tulajdonságai közt ugyanis lényeges különbség van. Az időt érkeinkkel nem vehetjük észre: látás, hallás, tapintás az idő fogalmához nem vezethetnek. Kizárólag a gondolkodás az, a melynek útján felfoghatjuk. Az ember észreveszi, hogy életének eseményei nem történnek egyszerre, hanem egymás után. A lefolyt események emléke megmarad. És mert a nappalok és éjjelek váltakozása lehetővé teszi az események sorrendjének megállapítását, ez a sorrend lassankint hozzájárul a gondolkodáshoz, a melytől aztán többé elválasztani nem tudjuk. Nem áll tehát, hogy az idő fogalma velünk született.

Már a tér fogalmát nem alkothatjuk meg tisztán gondolkodás útján, mert szükséges hozzá érkeink közreműködése is. Látjuk, érezzük, hogy a tárgyak egymás mellett van-

A TRÓNÖRÖKÖS A VADÁSZATRÓL KÉSZÍTETT FÉNYKÉPEINKET NÉZI.

nak a levegőben, a melyről, minthogy láthatatlan, megszoktuk, hogy ne tekintsük tárgy-nak, hanem térnek. Látjuk továbbá a végtelen világűr magunk fölött és szintén azt hisszük róla, hogy pusztá tér. Így osztályozzuk aztán a világegyetemet térre és testekre, mely utóbbiak a térben foglalnak helyet. Arra, hogy tér voltaképpen nincsen, nem gondol senki. Világos ilyenformán, hogy a tér fogalma sem születik velünk, mert érkeek nélkül ezt a fogalmat a gondolkodás nem ismerné, vagy pedig másképpen ismerné.

A második különbség az idő és tér közt az,

hogy míg az utóbbi egyetlenegy tömeget képvisel, addig az időt két részre osztja a jelen: multra és jövőre.

A harmadik, leglényegesebb különbség azonban az, hogy míg a térnélküli állapotot egyáltalán nem lehet elképzelni, addig az idő nélküli állapot nemcsak elképzelhető, de lehetséges is. Ugyan minő állapot lehet az, a melyben nincs semmi szerepe az időnek még gondolkodásunkban sem? Nos, ha az idő nélküli állapotról van szó, ez nem lehet más, mint olyan állapot, a melyben a multat és a jövőt egy hosszabb jelen választja el.

A TRÓNÖRÖKÖS PALLAVICINI SÁNDOR ÖGRŐFFAL.

A TRÓNÖRÖKÖS PUSZTASZEREN. — Jelfy Gyula felvételei.

Világos, hogy ha ez lehetséges, akkor fel-fogásunkban az idő fogalma azonnal módosul, sőt onnan el is enyészik. Nagyon érdekesek az erre vonatkozó fejtegetések, a melyeket — tudtommal — nem olvastam még sehol.

Ha a föld nem forogna, ha a nappal és az éjjel nem váltakoznának, azonnal nem volna fogalmunk az időről, vagy legalább ennek a fogalomnak más tartalma volna. Ha a föld nem fordulna meg saját tengelye körül minden huszonnégy órában, hanem például csupán egyszer egy esztendőben, azaz ugyanannyi idő alatt, a mennyi alatt a nap körül megfordul, akkor a földgömb egyik felén örökös nappal, a másik felén örökös éjjel volna. Lehetetlen, hogy ebben az állapotban a föld lakóinak az időről olyan fogalmuk lehetne, mint most. Senkise mondhatná meg, hogy mikor volt tegnap, mikor lesz holnap, vagy hogy hány óra van? Megszűnvné ezáltal az időnek legfontosabb alkotó elemei: a múlt és a jövő, megszűnné maga az idő is, a mely nem állhat örökös jelenből. Így aztán, ha életünk egyéb körülményei ugyanazok maradnának, mint jelenleg, senki az események sorrendjét megállapítani, a társadalmi és egyéni életben magát mihez tartani nem tudná. A rettentő zűrzavart, a mely támadna, nem mérsékelné más, mint az évszakok változása. A nap állása szerint a világos félgömbön legfeljebb negyedéves időszakokat lehetne megkülönböztetni. De minő más fogalmat nyújtana ez az időről! Ha pedig elesnének az évszakok is, megszűnnék ránk nézve az idő teljesen.

Az éjszakai és déli sark egyes vidékein tudvalevőleg hat hónapon át nem kerül a nap a láthatár fölé. Peary, a ki két évet töltött az éjszakai sarkon, naplójában megírja, hogy ez a hosszú éjjel szinte felfüggesztette gondolkodásában az idő fogalmát.

„Szervezetünkön — ezt írja többek közt, — kimondhatatlanul nyomasztó érzés vett erőt. Óráink jártak ugyan pontosan, de csupán azért néztük meg őket, hogy minden huszonnégy óra elmúlását feljegyezhessek. Ha óránk nem lett volna, egészen közömbös lett volna ránk nézve az idő, ebben a hosszú, száználvezven napig tartó éjszakában. Ha nincs az a tudatunk, hogy másutt másképp van, hát egyáltalán nem is gondoltunk volna az időre.

A világegyetemben számtalan égitest van, a melyeknek saját tengelyük körül való forgása tovább tart a mi huszonnégy óránknál. Nyilvánvaló, hogy ezeknek az égitesteknek lakói az időről más fogalmat alkottak maguknak, mint a minőt mi alkottunk. Ebből pedig következik, hogy az idő fogalma a körülmények szerint alakuló fogalom, vagyis, hogy általános érvényessége nincsen, bizonyos körülmények közt pedig egyáltalán hiányozhatik. Ez volna az idő nélküli állapot, a mely, mint látjuk, nagyon is elképzelhető. Hogy maga ez az állapot elkövetkezik-e a földre nézve, ez nem tartozik a kérdéshez. Kizárólag arról van szó, hogy lehetnek-e körülmények, a melyek közt az idő fogalma bennünk módosulást szenved? Kanttal együtt a filozófusok tagadják a lehetőséget is, pedig nyilvánvaló, hogy a tagadás tévedés.

Másképpen áll a dolog a tért illetően. Még ha akadna is olyan ember, a kinek látása és többi érzéke egyformán hiányzik, ennél is megmaradna a képzeletbeli látás és tapintás, a melyek aztán a gondolkodás útján a tér fogalmához vezetnének. És bármint születeljen is az idő, arra lehetőség nincsen, hogy a tér szintén születeljen, vagy legalább felfogásunkban módosuljon. Ha egyebet nem, de annyit mindenki tud, hogy az ő teste helyet foglal el, vagyis a térnek egy része és azt, hogy ne a jelenlegi módon, hanem más módon legyen a tér alkotva, még elképzelni is lehetetlenség.

Valószínű, hogy más égitesteken a gondolkodó lényeknek más a szervezetük, mint nekünk, földi embereknek. Nincs kizárva, hogy például a Mars-beli lények felfogásában a tér is másképp szerepel, mint a mi felfogásunkban. Am reánk ennek a lehetőségnek értéke nincsen, miután semmi módot nem tudunk elképzelni arra nézve, hogy a tárgyakat elkülönítsük a tértől, a mely tér pedig a valóságban nincs is meg.

Seress Imre.

AQUAMÁNIA.

Elbeszélés. — Irta Szebenyei József.

Miss Mathews az első utca 79-es számú középiskolájában tanított. Hosszú, száraz, recsegő hangú amerikai vén lány volt, szívós, csontos és erős. Félünk tőle és tiszteltük. Csúnya volt az arca, szeplős, csontos. Mi, kamasz fiúk 14—15 évesek is csúnyának véltük. De mint pedagógus elsőrangú volt. Soha több erélyt, több szeretetet, behizelgő melegséget nem láttam tanítóban, mint Miss Mathews-ban volt. A csontos arcz mindig piros volt a lelkesedéstől, az a recsegő torok sosem száradt ki, sosem rekedt be, a meleg, szívből ömlött korholásoktól, dicséretektől. Valamikor nagyon régen kis első elemista koromban a szép szavú Havas úr lehetett ilyen, — csak-hogy a magyar faji pedagógia szellemében.

(Most bocsánatot kérek az olvasótól, hogy itt kitérek egy paragrafusnyira. A magyar faji pedagógiát említettem és így meg kell magyaráznom mit értek alatta. En jártam iskolában itt is, meg amott is. Éreztem, ezernyi érzéssel, hogy míg itt csak tanítanak, ott Amerikában nevelnek és nevelve oktatnak. Ott minden a nevelés, az »emberré csinálás« körül forog, míg nálunk csak tanítanak, és sokszor rotnak, a helyett hogy nevelnének.)

A hogy ott ültünk az ide-oda mozgatható négy fal között (minden órában szétváltak a falak és csak úgy dől be a levegő a tante-rembe), Miss Mathews mondott sok-sok ezer izgató, lebilincselő mesét. Akkortájt még nem voltunk tisztában a psychopathológiával, sem a lelki elváltozásokról nem igen hallottunk és csak azóta, hogy gondolkozom a régi emberek dolgairól: ötlött eszembe Miss Mathews.

Ez az idős lány valami misztikus erővel tudott beszélni mindig a vízről. Minden szabad percét a vízen, a víz mellett töltötte, ott lakott az 51-ik utca lábánál, a hol az East folyó körülnyalja a »bolondok szigetét«, a newyorki Lipótmezőt. A szobája falán tengeri képek, csodálatosan megfestett hullámok, habos kék víz, vagy csendesen alvó tengeri tájak voltak. A szemében pedig, azokban a kékes, vizes szemekben mintha ott tobzódt, dühöngött, tombolt volna az egész mérhetlen nagy Atlanti Óceán.

Miss Mathews történetet tanított. Az 1812. angol-amerikai háborút szerette legjobban. A táblán lerajzolta a Michigan tavat, a hogy a hattyú-orrú, fából készült lusta vitorláshajók jönnek át a kanadai partról, a hogy a háromszögű vastakolmány, az amerikai fortélyosság szülötte, a híres »sajtskatulya« mozdulatlanul várja őket és rettenetes ágyútűzet okád az angol flottára. És aztán leírta a vizet, azt a csábos, mely, fekete színű vizet, a melyet én leírni nem tudok és a melyet úgy leírni senki a világon nem tudna, mert úgy nem érezte meg senki a vizet, mint Miss Mathews, az első utca 79. számú iskolájának történelem-tanár-nője.

Az asztalon mindig volt egy pohárral. Néha felvette, ragyogtatta az ablakon beszűrődő napsugárban, magyarázta a színváltozásait, a reflexeket, melyeket az üvegen át megfigyelt, mesélt a víz rettenetes erejéről, hogy ellepi egyszer majd a földet és végig hullámlzik a legmagasabb hegyek csúcsa fölött is; hogy a víz úr lesz ezen a világon néhány millió esztendő múlva, mert erősebb, mint minden a világon, mozog, él, lelki élete van, mert tud szelid, haragos, vagy dühöngő lenni. És nem külső okokból. Nem mindig a levegő borzongatja. Belső erők dolgoznak benne, belső vívódások, belső forradalmak mozgatják, a maga milliányi, milliárd atomja forrongatja, mert minden atom, minden molekula önálló életet él, vadul forrong és egyniség. Nem lehet a földhöz hasonlítani sem, mert míg a föld anyaga is örökké mozog, forrong, a víz eleven, lüktető, gyors életet él, míg a többi anyag lusta, elernyed, lekötött vagy mozdulatlan, más elemektől függő, leigázott anyag.

És ilyenkor égett a szeme, tüzelt az arca és recsegett, élesen, remegve az a sikongó hangja, hogy szinte megboradtunk bele.

A víz, a víz. Szépsége elkábította egészen Miss Mathewst. A víznél szebbet nem tudott, nem látott soha és minden igyekezete arra

irányult, hogy mibélénk is belenevelje, plántálja a víz imádatát. Voltak köztünk, a kik vasárnaponként kirándultak a tengerre azokon a kis hajókon, a melyek megállnak a vízen, messze kiinn az Atlanti-óceánban, a rajta lévőök pedig halásznak. Mikor bétőn ezek a fiúk bejötték, szépen átgondolt szavakkal mesélték a vízi kalandjaikat, hogy miket láttak, milyen volt a tenger, kék volt-e, zöld volt-e a színe. És ilyenkor ott állt asztalánál Miss Mathews, nagy szeméit kidüllesztette és szinte itta be azokat a férczesen megrajzolt képeket, a melyeket a gyerek-fantázia ábrázolt elibe és szinte látszott, hogy gyönyörködik a művében.

— A természetet az egyetlen ős-szépség és a természetben a víz a mi szín, a mi báj és erő, — szokta volt mondani. Mi meg elhittük neki, mert a fanatizmusa vitt, ragadott bennünket.

*

A Blackwells Island, az a sziget, a melyről fentebb szóltam, a bolondok szigete. Úgy fekszik az East folyóban, mint nálunk a Margit-sziget és az 51-ik utca, a hol Miss Mathews lakott, letorkollik a folyóra, szemben a szigettel. Egy szép június estén, a zörgő-zúgó város minden utcájából félelmetes csengetéssel, robozással rohantak a túzoltó kocsik, autók, mentőkocsik szárai le a propellerekhez, és az East folyó partjait előntötte az a csodaszép piros fény, a mit a nagy tüzek lobogása önt át a vízen. A bolondok szigete égett. A száz pavillon egy tűzben állt és félelmetes lobogással világított át a vízen. A kiszabadult ezernyi ezer örült ember rémes ordítása, kacagása áthallatszott a partra. Mindenki az 51-ik utca kikötőjéhez rohant. A messze kinyúló hidon álltak mindannyian és néztük, mi történik odaát. A móló körül kiálló hídezővekre kapaszkodtunk, és láttuk, a mint a nagy hőség a vízbe űzi az embereket, hogy a bolondok mint ugrálnak a folyóba és sikongva, zavaros kiáltásokkal szelik a habokat, a kik úszni tudtak. A mentő-csónokok egész raja hogy szedi fel őket, hátul meg egyöntetű, unalmas zümmögéssel lüktet a város érkeringése. A kikötőhíd legszélén állt Miss Mathews. Szótlanul, szinte kábultan nézte a vizet. A tenger, mikor az óriási lemenő nap szétszórja rajta a karmin vörös sugarait, csak cifra görögűz lehetett ehhez a látványhoz képest. A milliányi szállodgáló piros szikra mind, mind ott ragyogott a víz tükrében és az a magasra csapó ezernyi lángyelv, a füst-felhőbe borult pirosság, valami pokoli szépséget kínált a szemnek, ha a vízbe tekintett.

Odafurakodtam Miss Mathews mellé, a ki kalap nélkül, egyszerű pongolyában állt egy zöldöl mellett. Mikor észrevett, megragadta a kezemet és leírhatatlan éksztázisban mutogatta mindig csak a vizet.

— Ott, ott nézd! Jaj, az a csónak elviszi a szint, árnyékot vet rá, a buta. Szent egek, most nézd a vizet, micsoda látvány! És ezt nem tudják lefesteni. Ez a csöcselék azt nem érti, ezt érezni kell. A két ellentét, a tűz és a víz, mikor színharcsót játszanak. Hogy vibrál minden cseppje és hangja van, hallod, hangja is van. Szinte muzsikál.

A bolondok ezrei közben halálordítással vágtattak fel alá a sziget partjain és félelmes sikongások hallatszóttak át. Állati hangok túrták a levegőt és Miss Mathews ebből semmit sem hallott. Szorítottam a karját, mint a ki félti, hogy meg találja ölelni a vizet valami tébolyodott pillanatában, halálos öleléssel, köröttünk zúgó, morajló, ingerült, idegzaklatott tömeg szorongott és remegett kétségbeesve a sziget szomorú lakói miatt. Asszonyok sopánkodása, férfiak tanácskozó, ideges, kapkodó hangja zavarta a nagy színforradalmat. Miss Mathews pedig csak állt, remegve mintegy kéjes borzongással és beszélt a vízről, a szépségről, a mélységről, mint a kinek a lelkét megejtette az a hullámlzó, mivel sem törődő, élettelen csobogás.

És másnap Miss Mathews nem jött el az órára. És nem is láttuk soha, soha többé. De azóta gyakran gondolom, hogy a víz igen erős, hatalmas, gyilkos elem, a mely akkor is öl, ha nagyon megnézi az ember.

SZÍNHÁZI BEMUTATÓK.

Schnitzler Arthur bécsi írónak »Szerelmeskedés« című színműve, mely a *Nemzeti Színházban* most került bemutatásra, a bécsi grizettek életéből meríti tárgyát s oly szerelmi ügyet mutat be, a melyet a németek »kleines Verhältniss«-nek szoktak nevezni. A mű hősnője egy bécsi külvárosi leányka, Kristl, a ki alig ismerkedik meg az ő Fritzével, karjaiba borúl, s miután a szegény Fritz párbajnak esik áldozatul, utána megy a halálba. Az a különös ebben a három felvonásra nyújtott történetben, hogy összeütközés, küzdelem, bonyodalom, vagy a mit drámának szoktak nevezni, nincs benne. Kristl és Fritz között nincs ellentét, bohó és boldog szerelmesek. Fritz büszkén mondhatja: »Jöttem, láttam, győztem.« Nőül is vehetné Kristl, mellőzhetné is a házasságot. De hát mindez véletlenül meg-hiusul. Nem Kristl miatt hal meg Fritz, — a párbajnak egyáltalán nincs köze a színműhöz, egy idegen, a színpadon föl sem lépő nő miatt történik. Akárcsak villanyos kocsik gázolná el a hőst, vagy az utcán véletlenül kő esnék fejére. S épen akkor éri a hőst a baleset, a mikor a bonyodalomnak kezdődnie kellene. A szerkezet e különös voltán kívül feltűnő a jellemek sajátos benső ellentmondása. Kristl természeténél leánykának kívánja az író festeni s meglepedezik arról, hogy jobb érzésű leány nem vesz részt oly tivornyákban, a melyeket e műben rendeznek. A szemérmetlen ártatlanság e típusához csatlakozik a szánalmas hős típusa, a ki állítólag nagyon szerelmes egy leányba, s azalatt egy más asszonyért hal meg. Harmadiknak szegődik hozzájuk a leány apjának sajátos alakja, a ki nem bánja, ha leánya elbukik, sőt örül ennek, — egyébként azonban igen értelmes és nemeslelkű aggastyán. Végül megemlíthetjük még azt, hogy ez alakok, valamint meg egy-két külvárosi grizett, beszélgetéseikben főleg a lakásrendezésekről, butorokról s más holmiktól csevegnek, nem annyira szellemesen, mint inkább bécsi népies-séggel. A szereplők közül *Ujházy* tűnt ki, a ki az apa jellemét az ő régi művészetével emelte érvényre. A közönség megérdemelt elismeréssel adózott a művészeknek.

A *Magyar Színházban* Sophus Michaelis dán írónak »Forradalmi Láz« című három-felvonásos tragédiája került bemutatásra. Főalakja a nagy francia forradalom egy kiváló katonája, a forradalmi eszmék s hősiesség megtestesítője. Katonáival ép akkor hatol be egy márkai kastélyába, mikor az emigrációból visszatért ifjú főúr nőül vesz egy főúri hajadont. Az ifjú márkait a nász estéjén mint hazatérőt halálra ítélik s kegyelemből csak épen egy éjt engednek neki. Hiába rimánkodik, menekülés nincs, a kastélyt katonák őrzik. Ekkor arája mindent ígér a forradalom katonájának, ha a vőlegényt megmenti. A csásos főúr hölgy szeme lángra gyújtja a katonát, felveszi a vőlegény ruháját, futni engedti a vőlegényt s helyette ő maga üli meg a nászt. Reggel aztán a megszőkött vőlegény helyett ő maga akar meghalni s mint igazi forradalmár, maga parancsolja katonáinak, hogy árul gyanánt öljék meg. Ezt meg is teszik. Tehát a műhős egy nászért odaadta életét s még ráadásul maga szabta ki magára a halálbüntetést. Kétségtelen, hogy e romantikus műben sok a hatásos jelenet, egyik izgató fordulat a másikat éri s megalotlottság és borzadály, fel-lengző ábrándosság és érzékiség dús változatban vonul el a hallgatóság szemei előtt. A mű nagy színpadi sikere nem is vonható kétségbe. De a hatásokat kereső szerző meglepedezik a belső igazságról, még a valószínűségről is. Érthetetlen, hogy a hős mért akar mindenáron meghalni. Hazaárulásnak sem minősíthető az a tette, hogy egy szepegő ifjú főurat, a ki még sohasem harcolt a haza ellen, futni enged s maga áll be helyettes férjnek. Hiszen a legvadabb jakobinusok is föl akarják őt ezért a kalandért menteni.

Hát mért csak önmaga szavaz a saját halálára, holott a nő is már megszerette? Ha még oly határtalanul vakbuzgó forradalmár, hogy még egy ártatlan márkai megszőköttetését is halálos bünnnek tartja, mért szökteti meg? Ez az új Brutus, a ki egy el nem követett bűnért önmagára mond halálítéletet, kétségtelenül

WERBŐCZY ISTVÁN SZOBRA AZ ESKÜ-ÚTON, DONÁTH GYULÁTÓL. — Erdélyi fényképe.

a túlzott romantika legképtelenebb hajtása. Sokkal élethibbe a gyámoltalan szökevény férjnek alakja. De ez csak szánalmat kelt, míg a nő alakja kiellen és visszataszító. Ime ez a modern szerző ideális nőalakja, a ki éveket tiszta lélekkel csüng egy ifjún, s mert az a halála előtti utolsó éjszakán nem akar szerelmeskedni, menten egy bátor kövitzéhez pártol s azzal tartja meg a nászt. Így szállítja alá a mai romantika a nőt. A műnek igen nagy színpadi sikere volt. Különösen *Csontos* tűnt ki a forradalmár szerepében. Mellette Tarnai és Forgács Rózi tűntek ki.

Palágyi Lajos.

A BERLINI MÚZEUMOK PAPPYRUS-GYŰJTEMÉNYEINEK KIÁLLÍTÁSA.

A nemrég Berlinben ülésezett történelmi kongresszus tiszteletére az ottani királyi múzeumok gazdag papyrus-gyűjteményeiből kiállítást rendeztek. E papyrusok, melyek legnagyobb részben Egyiptomból kerültek elő, sok tekintetben rendkívüli fontossággal bírnak. A legnevezetesebbek közé tartoznak: Több *aramaeus* nyelvű írt papyrus (55—65. szám), melyeket a Nilusnak *Elefantine* nevű szigetén találtak az 1906—7. év telén; ezek különösen

az ott lakó zsidóság eddig ismeretlen történetére derítenek fényt.

A görög nyelvű papyrusok a görög irodalomnak eddigelé több ismeretlen művet hozták napfényre; egyes írókat egészen új világításba helyeztek. Említsük csak *Bacchylidest*, a kit *Kenyon* felfedezése óta Pindaros mellé állíthatunk. Kenyon ugyanis 20 teljes kardsalát fedezte fel. Az eredeti papyrus Londonban van, a British Múzeumban.

Menandros, az új attikai komoedia leg-kiválóbb képviselőjét eddig csak nagyrészt a római *Terentius*-ból ismertük, a ki leginkább az ő műveit használta fel, a miért őt Caesar »dimidiatus Menander«-nek, azaz fél Menandernek nevezte. 1906-ban *Lefebvre* francia tudós az ó-egyiptomi Aphroditopolis helyén Menandrosnak több eddig ismeretlen vigiá-tékát találta meg; igaz, hogy meglehetősen hiányosak, de azért mégis képet alkothatunk magunknak a nagy vigiátekíró művészetéről.

Mutatványképen közülük az egyik darabnak, az *Epitrepotes*-nek tartalmát. Egy pástor megtalálta egy kített gyermeket és egy szén-égetőnek adta oda, a kinek épen meghalt a saját gyermeke, de a gyermek ékszerreit, melyek rajta voltak, megtartotta. Az új alya meghallja ezt, elkéri az ékszereket és eléri azt, hogy egy arra menőt békebíróknak hívnak fel. A

A HATÓK VONALA.

szájas szénégetőnek tárgyalása a mogorva Smikrines békebíró előtt az együgyű pásztorral szemben az attikai komoedia egyik remek jelenete. A szénégető elnyeri az ékszerket. Nem hiányzik e darabban a szentimentális rész sem. A hős, egy ifjú, feleségét elhanyagolja és kiesapongó életmódot folytat, mivel megtudja, hogy a nő közvetlenül férjhez menetele után gyermeket szült titokban és a gyermeket kitétte. Ekkor feleségének atyjával való párbeszédét történetesen meghallja, a ki azt kívánja, hogy térjen vissza a szülői házába, mivel közben kitudódik, hogy férjének is törvénytelen gyermeke van; de a nő kijelenti, hogy örömben és bánatban kitart férje mellett. Ez a nemes gondolkodás észre téríti a férjet és egy monológban kifejezést is ad saját gonoszságának. Kiténik végül, hogy ne jéneek titkos gyermeke és az övé, ugyanaz; hogy tudtán kívül azt a nőt vette el, kit egykor szeretőként bírt és a gyermek ugyanaz, mint a melyről a darab elején szó volt. Látnivaló, hogy a nézők hiszékenysége túlságos mértékben van igénybe véve. A Menandros-papyrus a kairói múzeumban van.

A berlini múzeum görög nyelvű papyrusai között nevezetes Sapphónak két eddigé ismeretlen költeménye, melyek ifjú tanítványaihoz való nagy ragaszkodásról tanuskodnak.

PALLAVICINI SÁNDORNÉ ÖRGRÓFNÉ A VADÁSZOK KÖZT.

AZ ELEJTETT VADAK SZÁLLÍTÁSA.

A TRÓNÖRÖKÖS PUSZTASZEREN. — Jelfy Gyula felvételei.

Korinnának, a híres görög költőnek, a ki Pindarosnak is mestere volt, két költeménye van e papyrusok között; eddig csak egyes idézetekből ismertük őt. A most ismerítetté vált két költeményben hazájának mondait dolgozza fel; az egyikben a Helikon és Kithairon hegyekre, a másikban az Asopus folyóra vonatkozó mondát dolgozott fel.

A görög nyelvű okmányok közül, a melyek az állami és magánélet sok oldalát helyezik egészen új világításba, különösen egyet akarok felemlíteni érdekességénél fogva. Ez egy házassági szerződés (107. szám). Egyike a legrégebb papyrusoknak ez, melyet Elefantine szigetén találtak és a Kr. e. 311-ik évből való. Szövege a következő: Alexandrosnak, Alexandros fiának királysága alatt, a 7-ik és Ptolemaios satrapiája 14-ik évében, Dios hónapban. Herakleidesnek és Demetriának házassági szerződése. A semnosi Herakleides a Kos szigetéről való Demetriát atyjától, a Kos szigetéről való Leptinestől és anyjától Philotistól egyenrangú házastárs gyanánt kapja, a szabad férfi a szabad nőt, a kinek ruházata és egyéb ékességei 1000 drachmát érnek. Herakleides Demetriának mindazt juttatja, a mi egy szabad nőt megillet. Együtt fognak élni azon a helyen, a melyet Leptines és Herakleides közösen elhatároznak. Ha azonban

Demetria férjének szegényére fajtalan üzelmeken rajta kaphatnék, mindenét veszítse el, a mit férjének házához hozott. Herakleides azonban Demetria elleni vádját három férfi előtt bizonyítsa be, a kik mindkettőjüket ismerik.

Herakleidesnek nincs megengedve, hogy más asszonyt vegyen el Demetria megvetésével; az sem, hogy más asszonytól gyermekei legyenek, vagy hogy bármiféle gonosz dolgot kövessen el Demetria ellen akármilyen ürügy alatt. Ha azonban rajta éretnek és Demetria azt három férfi előtt bebizonyítja, a kik kettejükét ismerik, akkor Herakleides fizesse vissza az 1000 drachma hozományt és büntetésül még 1000 Alexander-drachmát. Az összeg szabályszerű pör befejeztével Herakleidesen, úgy birtokain, mint hajóin végrehajtható. Ez a szerződés bárhol legyen érvényes úgy Herakleides, mint Demetriával szemben. H. és D. szerződéseiket megőrzik egy-egy példányban és azt érvényesíthetik egymással szemben.

Tanuk: Kleon Gelából, Antikrates Temnosból, Lysis Temnosból, Dionysios Temnosból, Aristomachos Kyrenéből és Aristodikos Kosból.

Ez az okmány és számos hozzája hasonló idővel lehetségessé fogja tenni az ó-kor gazdasági, kereskedelmi, állami és magánéletének részletesebb megírását.

Dr. Endrei Gerzson.

A HÉTRŐL.

Karácsonyi témák. Az ünnepeknek is megvan a maguk saját, határozott egyénisége. A legerősebb egyéniségű két ünnep: a karácsony és a husvét. Mind a kettőnek megvan a maga külön nagy és gazdag ihletése, a mely megtermékenyít érzést és gondolatot. Emberi életünk kettősségének szimbolumait érezzük bennük. A véges földi életét és amaz örök életét, a mely lelkünket e földi élet betelítéssel várja. A karácsony a halhatatlan lélek földi útjának indulása, a husvét, a foltmadás ünnepe ama másik, örökkévaló életét. Ezért van az, hogy karácsony napján érzéseink odaszállnak, a hol az ember földi sorsa kezdődik: a gyermekhez, míg husvétkor a lelkünk a másik irányba tekint. Karácsonykor a szülők sietnek gyermekeikhez, husvétkor a gyermekek keresik fel a szülői házat. Végső eredménye annak

megszegényednék. Meg kell tehát becsülnünk az ünnepeket, mert ezek tesszik tartalmasabbá hétköznapi munkánknak is erkölcsét.

A ponyva-művészet. Abban különbözik a ponyva-irodalomtól, hogy a ponyvája valamivel finomabb szövésű és fehérítve is van, nem ponyva tehát, hanem: vászon. Egyébként azonban ponyva-művészet, vagy legalább idáig az volt. Most azután egyszerre rangban óriásit fog emelkedni. A kinematográf-színházról szólunk, budapesti nyelven a «mozi»-ról, a melynek új, dicsőséges korszaka virrad most Párisban. A mozi irodalomképesé tette egy bátor, okos és igen életrevaló elhatározás, a mely a világ legarisztokratikusabb szellemű testületében, a «halhatatlanok» társaságában született meg. A francia Akadémia írói elhatározták, hogy eléje mennek a közönségnek a kinema-

Vilmos császár palotái. Pár héttel ezelőtt a német birodalom kancellárja, Bülow herceg egy parlamenti beszédjében komoly intelmet intézett germán véreire, hogy egy kicsit jobban a fogukhoz verjék azt a bizonyos garast, mielőtt kiadnák pántlikára vagy más fényűzési cikkre. Az intelem joggal meglepette a világot, mert a németek soha se voltak arról híresek, hogy valami nagyon szórták volna a pénzt, sőt inkább az ellenkezőt tudtuk róluk. Úgy kell tehát lennie, hogy a német erkölcs ujabban ebben a részében is megfordult és a németek immáron jobban sajnálják a fogukat, mint a garast, a mit hozzá kellene verniük. A kancellár szónoklatát nyomon követi íme a hír, hogy a német császár eladódva teszi három szép kastélyát a Rajna regényes partvidékén. Mi az oka ennek az elhatározásnak: az-e, hogy az Imperator Rex idáig nem úgy rendezte be az élete gazdasági ré-

ÉJFÉLI MISÉRE. — Gaál István rajza.

is, ennek is ugyanaz, a szeretetnek, az összetartozás érzésének ünnepi fellángolása a családi tűzhelyen. Most a gyermekhez sietünk, meghatott, meleg tekintetünk a kisdetek tiszta homlokát és ártatlan, tiszta szemét keresi. A szívünkhez szoritjuk őket és nagy erővel támad föl bennünk a gondolat: mi is lenne a lelkünkben, ha soha se adhatnók oda ilyen ünnepi órák tiszta hangulatainak? Ha folyton csak a harcok, gondok, küzdelmek és élvezetek hideg és forró viharában járunk az elmélyedésnek, a magunkba szállásnak minden alkalmánál nélkül? Ha folyton csak látható és gyümölcsöző eredményeket hajszolnánk teljes kihasználásával, de minden kultusza nélkül annak az energiának, a mit emberi hivatásunk nevezünk? Az a gazdagodás, a melyet az ünnep órái után mindnyájan a lelkünkben éreztünk, nyilván mondja, hogy ünnepek nélkül — megszegényednénk, ha talán nem is anyagiakban, de emberi hivatásunk erkölcsi érzésében, legnemesebb tartalmában. Szegényebbek lennénk, mint emberek, mert az ember fogalma

tográf színházban is. Nem kisebb emberek, mint Rostand és Henri Lavedan vállalkoztak a mozi meghódítására és a ponyva számára irt darabjaikat Molier színházának *sociétaires*-jei játszásk el a fotografus előtt. Egy francia kritikus «lélekmentés»-nek magasztalja ezt az elhatározást és bizonyára nem minden igazság nélkül. Ha van valami, a mi mindenkinél szól, ez az igazi irodalom és az igazi művészet, a melynek képző, fejlesztő, csiszoló, nemcsinító hatása van a lelkekre. Nem igazságtalanság-e, ha ez a hatás elzárkózik vagy legalább is távol tartja magát azoktól, a kik legjobban rá lennének szorulva, tehát a legalkalmasabbak arra, hogy — magukra hagyatván — megtevéstessenek? A kinek a műveltség megadta a distingválás képességét, az maga is megkeresi az igazán jót, az értékeset; de az iskolázatlan lélek föl kell, hogy mentessék ez alól a neki lehetetlen munka alól azzal, hogy a jót eléje viszik oda, a hová járn szokott. A ponyvára is, a moziba is.

szét, a hogyan Bülow herceg ajánlatosnak prédikálja, vagy pedig az-e, hogy Ó Felsője példát kíván mutatni népeinek a háztartás összehibuzásában, ezen vitakozhatnak a beavatottak. Lehet, hogy ezek közül az okok közül egyik se szerepelt, lehet, hogy mind a kettő. De, ha még ez az utóbbi eset állana is fenn, valami nagyon tragikusan akkor se kell venni a Hohenzollern-kastélyok eladásának hírére. A német császár és családja azért még nem maradnak télvíz idején hajléktalanul. Van nekik annyi házuk, hogy ha még hármat eladnának, akkor is maradna külön palota minden egyes hercegnek, pedig a császár hercegek tudvalevőleg szép számmal vannak. A Hohenzollern dinasztia nem tartozik a leggazdagabb uralkodó családok közé, Vilmos császár pedig igen bőkezű fejedelem, nemcsak az utazásaira, de Berlin szépítésére is temérdekét költ meglehetősen szűkre szabott czivillistájából: de azért a kastélyok eladása mégse jelent okvetlenül megszorultságot. Az olasz király ugyancsak takarékos ember, a

vagyona is igen tekintélyes, mégis köztudomású régi törekvése, hogy a palotái egy részétől megszabaduljon. Egyszerűen azért, mert — nagyon sok van neki és ezeknek az üresen álló, hatalmas palotáknak őrzése, főtartása rengeteg pénzbe kerül, de különben is mindenesetre jobb dolog, hogy ha az uralkodók, mikor pénzre van szükségük, a maguk házaít adják el, mintha az alattvalókat kényszerítene rá a viskóik eladására.

*
Az események iskolája. Ez a mondás, hogy *Historia est magister vitae*, nemcsak abban az értelemben áll, a mely a történelem tanulmányának hasznát értékeli, hanem közvetlenebb jelentésében is igazság marad. A mióta a sajtó a maga megfigyelésének és mindnyájunk érdeklődésének területévé tette az egész világot, a történelmi események a legkiadósabb forrásaivá lettek az ismeretek terjedésének. Japánról, földjéről, népéről, berendezéséről, kultúrájáról, erkölcséről a századrészt se tudtuk annak, a mit — mióta egy nagy és véres történelmi esemény a figyelmünket feléje követte — ma tudunk róla. Törökország a maga hatalmas múltja ellenére is bizonyos homályba merült a rajta uralkodott zsarnokság mögött. De jött egy nagy történelmi esemény: az alkotmány reaktiválása és egy bizonyos határolt értelemben elmondhatjuk, hogy ma — mindenki törökül tanul. Nem úgy, hogy törökül tudjon beszélni, de annyiban, hogy az általános tájékozottság frazeológiája egy egész tömeg török szóval: férfiak és intézmények nevével kell, hogy megbővíljön. Ez a történelmi esemény különben szemléltető bizonyossága a szabadság életét és fejlesztő erejét. Hiszen ezek a férfiak eddig is megvoltak, sőt eddig is munkálkodtak, de jelentőségük csak akkor tudott kiemelkedni a fojtó homályból, a mikor alakjuk a szabadság levegőjébe került. Azóta a mai Törökországról is sokkal többet tudunk, mint tudtunk azelőtt. — Most még egyelőre rövid híradások jelentik, hogy *Venezuela* köztársaság új anyagot készült adni a közönség szélesebb rétegei ma még alig tudnak többet, hogy: egy köztársaság Délamerikában. Két hét múlva, ha a konfliktus békeséggel meg nem oldódik, mindenki ismerni fogja történelméről, földrajzi viszonyait, intézményeit, kulturális és gazdasági jelentőségét. Ime: ez az események iskolája; bizonyára a legnagyobb iskola, de sajnos, a legdrágább is. Mert többnyire — vérről fizetik a tandíját.

FARKAS JÓZSEF.

1833—1908.

A dunamelléki református egyházkerület budapesti theologiai akadémiáját súlyos vesztés érte nagyrészt professzorának, Farkas Józsefnek elhunytával. Ez a nagytudományú, nemeslelkű és a legszebb keresztényi erényekben bővelkedő férfiú egy emberöltőn át forgolódott a protestáns lelkészképzés szolgálatában. A dunamelléki egyházkerületben szolgáló lelkészek közül kevés kivétellel mind az ő tanítványai voltak és bizonyára nagy kegyelettel és hálával emlékeznek erre a nagytudományú, és ritka szívóságú férfiúra, a ki, mint az egyháztörténet tanára, vonzó előadásával a haza és egyház iránti kiolthatlan nagy szeretetet és hűséget plántálta tanítványai százainak lelkébe. Született 1833 március 23-án a fehérmegyei Gárdonyi községben, a hol atyja akkor református lelkész volt. Középsőiskoláit itt a piaristáknál és a kecskeméti kollégiumban végezte. Ugyancsak Kecskeméten végezte a bölcsészeti és theologiai tanulmányokat, a melyeknek végeztével mint kiváló készségű ifjú a főiskolában mint helyettes tanár működött egy tanéven át. A kiváló protestáns tanuló szokása szerint ő is töltött egy tanévet külföldi, német és svájci egyetemeken.

Külföldről visszatérve a kecskeméti theologiai két évig volt tanár. 1860-ban a páten visszavonására az akkori dunamelléki helyettes szuperintendens, Maller csákvári lelkész mellett

FARKAS JÓZSEF.

töltötte be a kényes és nagy felelősséggel járó titkári állást. Ugyanez évben jött fel a pesti theologiai főiskolába és tanított itt majdnem halála napjáig. Ezenkívül nagy odaadással szolgált egyházi, mint egyházközi tanácsbíró, tanácsbíró, a budapesti egyház tanácsának jegyzője, mint a Protestáns Árva-egylet választmányi tagja, mint kiváló író és lapszerkesztő; szolgált a magyar nőnevelés ügyét is, a mennyiben sok éven át tanított az Országos Nőképző egylet iskolájában. Életében súlyos szenvedésekben is volt osztályrésze, de e nemes férfiú mindezeket nagy lelkierővel hordozta és életének utolsó napjait megőrizte érdeklődését és buzgólkodását minden szűp és nemes ügy iránt. Szerénységgel párosult nagy tudása, ifjú játszi kedélye kedvelté tették őt mind azok előtt, a kik vele érintkeztek. Ott pihen fáradalmi után Kecskeméten, abban a városban, a melyet annyira szeretett és a honnan jól megfutott pályájára kiindult. P.

A KIRÁLYOK.

REGÉNY. (Vége.)

Irta Jules Lemaitre. Francziából fordította Schöppin A.

XXXII.

Nagyon világos ésszel elnökölt a minisztertanácsban és kifejtett egy nagyon erős tervet a hivatalos jelölések szervezésére a legközelebbi választáson.

Ezután hívatta a hercegnőt.
— Asszonyom, nincs számomra semmi mondani valója?

— De... felség, — dadogta Vilhelmina. — Azok az emberek, a kiket maga elé hívatott és a kik, úgy hallom, Günther és unokája, elmondtak valami új dolgot?

— Az én dolgom kérdezni önt. Nincs semmi mondani valója számomra, asszonyom?

— Nekem?
A király parancsolóbb hangon szólt:
— Asszonyom, atyja és királyja vagyok. Várom a vallomását.

A hercegnő meguhászodva, tompa hangon mondta:

— Hát igen, én öltem meg.
— Ah, szerencsétlen! Szerencsétlen!
— Igen, szerencsétlen vagyok. Mert szerettem őt és odaadtam volna érte az életemet. Akarata ellenére mentem vele Loewenbrunnba... Oh, milyen kinszenvedés!... Egész közel éreztem azt a leányt... Ha nem lett volna, csak a szeretője, talán beletörődtem volna. Tudtam, mi a rendes sorsa a királynéknak, hogy nem igen van köztük boldog feleség és ha megsaladják őket, még hangosan panaszkodniok s bosszút állaniok sem szabad, mint más nőknek. És aztán mennyit imádkoztam Istenhez, hogy szabadítson meg a féltékenységtől! Igazán, ha

Hermann csak a szeretője lett volna, azt hiszem, Isten segédelmével türtem volna szó nélkül. De itt más dolog is volt... De azért nem akartam kímélkedni lealacsonyítani magamat... Egy nap egy ismeretlen — kétségkívül Ottó küldöttje, — névtelen cédulát adott át nekem, a mely Hermann és Thalberg kisaszony találkozásáról tudósított és tudtomra adta a módját, hogy juthatok hozzájuk. Megmondtam Tauchnitznak, egy öreg szolgának, a kiből bizhatom, hogy várjon meg este nyolc órákor a kerten kívül a kocsiával. Az orsovai park sarkánál leszálltam. Néhány percig a fal mellett mentem egy ajtóig, a mely csak be volt téve. Egyenesen a villa felé mentem... Az éjszaka enyhe volt és a terrasz ablaka nyitva maradt... Láttam őket az ablakon át és mivel a szalon ki volt világítva, ők nem láthattak engem... Láttam és hallottam... Hallottam, a mit ő mondott Hermannnak és a mit Hermann felelt neki... Esküszöm örök üdvösségemre, hogy nemcsak a férjem szívét rabolta el tőlem, hanem a becsületét, a koronáját s a fiam koronáját is... Bementem... Emlékszem, ezt kiáltottam: 'Ah, gyalázatos, gyalázatos személy!' Hermannal mint gyávával, szökevénynyel beszéltem... Nem tudom már, mit válaszolt... A leány belesimapszkodott s ő az ajtó felé vonta, rémüllettel és gyűlölettel tele szemeket vetve rám... Megértettem, hogy mindennek vége, hogy ha el hagyom menni, nem fog soha visszatérni, hogy végül tanúja vagyok a legnagyobb bűnnek, melyet egy király elkövetett... Ezt meg kellett akadályozni... Hogy tudtam megtenni, a mit aztán tettem? Mégis megtettem: ezek a dolgok egyszerűeknek és szükségeseknek tünnek fel abban a pillanatban, mikor megteszi az ember... Egy revolver akadt a kezembe... Vaktában elszórtam: nagyon össze voltak fonódva, semhogy válogatni tudtam volna köztük... Hermann esett el... Aztán távozott... Ott hagytam ebben a házban, átengedtem a leány sókjainak a trónörökös herceg holttestét... Ott láttam Tauchnitzot a park sarkában s tíz óra tájban érttem vissza Loewenbrunnba. Úgy intéztem, hogy ne tudják távolléteimet és hogy a személyzet azt higgye, a szobámban maradtam... És most, itéljen meg...
Letérdelt. A király intett neki, hogy keljen fel.

— Hiszek önnek, asszonyom és feloldom. Isten keze vezette mindezt. Ön nem bűnös, de én vagyok a legszerencsétlenebb ember a világon... Olyan időben, mikor az uralkodók nagyobb része oly gyöngye szívet árul el, bizvást mondhatom, megtettem minden királyi kötelességemet. Visszafojtottam magamban a természetes vonalakat és önző szenvedélyeket. Még fiatal koromban elvettem egy nőt, a kit nem szerettem, választásomban csak a királyság érdekét tekintettem és hű voltam a királynéhoz, a kit Isten nyugasztaljon. Ötven éven át napi tíz órát dolgoztam és a mig éremtől tellett, soha egy pillanatig sem menttem fel magamat a királyi díszről. És megérttem azt a fájdalmat, hogy láttam a népeket elidegenedni királyaitól és hogy lelkemből s hitemből semmi sem öröklődött át fiaimra. És ime, Isten megengedte, hogy az egyik közülük elkövesse Kain bűnét és mind a ketten egy napon pusztuljanak el, mert az egyikből hiányzott az erény, a másikból a hit. És így attól félek, hogy halálom, a mely közel van, nemcsak egy derék király végét fogja jelenteni, hanem egy fajnak a végét s talán egy királyságnak a végét is... De azért fel a szívekkel! A kétségbeesés bűn. A hit és az erény, a mely hiányzott fiaimból, megvan önben, lányom, és az unokám jó kezében van. A régi törzs még kizöldülhet!... Isten maga is eléggé tudunkra adja, hogy nem hagyott még el, miután a mikor sújt is, kiszolgáltatja nekünk ellenségeinket és főleggyereket ellenük... Nyugodjon meg, asszonyom, nincs mitől félnie... Latanief Audotiát el fogják itélni és remélem, fel is kasztják.

A hercegnő felriadt a rémüllettől.
— Hogyan, felség? Elítélik, holott tudja, hogy ártatlan?
— Audotia nem ártatlan.
— A herceg halálában ártatlan... Elfogattása óta folyton kintzott az a gondolat, hogy más valakit ítélnek el az én bűnömért és ha felségem nem kényszerített volna most a való-

ság megvallására, remélem, Isten megadta volna a bátorságot, hogy megvalljak mindent Audotia elítélésé előtt.

— Ez az asszony — mondta a király, — ezerszer megérdemelte ezelőtt is a halált és különben is, ha nem akasztanák fel mint gyilkost, felakasztanák, a mint a gyilkosság bűnszerzőjét. Nem követünk tehát el vele semmiféle igazságtalanságot. De fontos dolog, hogy mint királygyilkos ítéltsétek el. Az állam érdeke így kívánja.

— Az állam érdeke? De ez szörnyűség!... Mert ha Audotiát csak vallomása s az ellene emelt vádak alapján ítélék el, bizonyos az, hogy a bíróság kimondja rá a halálos ítéletet? Lehet, hogy megérdemli a halált; de csak nyilvános hazugsággal lehet a halálba küldeni... A királyok erkölcsége nem ugyanaz, mint a többi embereké?

— Nem, asszonyom, ön ezt jól tudja; és épen ezért oldozhattam fel önt... Különböző is, hasztalan a fáradsága; mindent magamra vállalom és felelek róla Isten előtt, a ki nem sokára itélni fog rólam.

— De ha kell, hogy elítéljék, nem lehetne legalább összeegyeztetni az igazságot a királyság érdekével oly módon, hogy fogáságra változtatja Audotia büntetését... talán... bizonyos idő múlva... megengedi, hogy megszökjék?

— Nem, asszonyom. Úgy lesz, a hogy mondtam.

— Felség, kiméljen meg ettől a lelkiismeret-furdalástól, könyörgök... Oly gyöngének érzem magamat... mióta öltem... Ne szolgál-tasson ki ennek a borzalomnak!... Elég ebből egy, Istenemre.

Az öreg király remegte a haragtól.
— Asszonyom, elfelejté, hogy az ön bírāja is vagyok. Kérem, engedje, hogy azt tegyem, a mit tennem kell. Csak ez alatt a feltétel alatt bocsátom meg a fiam halálát.

És egy kézzel a kezével elbocsátotta a hercegnőt.

XXXIII.

Hellborn nagyon bosszankodott. Kezdetben arra számított, hogy a megfontolt reformáló miniszter szerepét fogja játszani egy okosan liberális fiatal herceg mellett és egy álmodozó állott előtte, a ki rémületbe ejtette jóhiszeműségével és logikájának közvetlenségével. Elidegenítve a néptől, a mely szemére vetette a reform-tervektől való hypokritai elfordulást, czinkostársra, de gyanús czinkostársra a konzervatívoknak, az egykori ügyvéd azt hitte, hogy lemondása, mely nyilvános dezavouálása volt Hermann herceg oktalanságainak, megszerzi neki a reakcionárius párt bizalmát. A herceg halála s XVII. Keresztély visszakerülése a dolgok színterét, fölforgatta reményeit. Nyilvánvaló volt, hogy Moellnitz grófnak első dolga lesz eltávolítani őt az új miniszteriumból. Ettől a naptól fogva a szép grófnő, azzal a könnyűséggel, a melylyel némely nő el bírja feledni a kegyeket, melyeket osztogatott, közömbösen, csaknem bántón bánt vele.

Csak erős sürgetessel s fontos és titokzatos okok felhőzásával tudott a grófnőtől négy szemközti kihallgatást kieszközölni, körülbelül egy hónappal az orsovai dráma után.

A grófnő halványzöld crépe de Chine ruhába volt öltözve, melybe fekete denevérek voltak hímезve s úgy tett, mintha lord Beaconsfield *Endymion*-ját olvasná, ópiumos cigarettáit szíva. Hellborn fontoskodó lassúsággal csókolta neki kezét. A grófnő megindulás nélkül engedte.

Hellborn azonnal a tárgyra tért.
— Azt hiszem, a férjének nincs szándékában egy tárczát fentartani a számomra?

— Nem hiszem, — felelt a grófnő.

— Megvallhatom, hogy ez nem valami nagy dolog nekem, mert a körülmények nem nagyon esabítók... De előbb közölnöm kell valamit.

— Lássuk hát.

— Renaud herceg ő királyi fensége meghalt.

— Ő is?

— Igen, a királyi családban nagy a halandóság.

Egy bélyegekkel teleragasztott és papirosoktól duzzadó tárczát vett ki a zsebéből.

— Ez a csomag ma reggel érkezett meg

Hermann herceg címére... Felbontottam, mert lemondásom után meg vagyok bízva a folyó ügyek vitelével... Ezek a papírok bizonyítják, hogy Renaud herceg, Werner János név alatt meghalt Aadenben, sárgalázban. A királynak még nem szóltam róla semmit. Azt gondoltam, mindig ráérek tudatni vele ezt a hírt.

— Ezt jól tette.

Hellborn várt egy ideig, mint a színész, a ki meg akarja lepni a közönséget s aztán szinpadra ravasszággal mondta:

— Amnyival inkább, mert Renaud herceg él.

— Hogyan?

— Az iratesomóhoz mellékelve van egy levél, a melyben Renaud herceg megmagyarázza unokabátyjának, hogy hivatalosan el akart tűnni és kéri őt, hogy őrizze meg titkát, a hogy ígérte. Itt a levél.

— Adja ide.

— Minek?

Hellborn visszatette zsebébe a levelet és a többi papírokat és begombolta a kabátját.

— Egy dologra gondolok, — mondta. — Nem lehetetlen, hogy Renaud herceg, ha megtudja a kettős halálos ítéletet, a mely egy nap alatt másod-trónörökösét csinált belőle, föltámad és kedve kerekedik újra élni. Nem lehetetlen az sem, hogy Vilhelmina hercegnő olyan nehézségekkel találkozik régensnői szerepében, hogy végre is lemond.

— És ebben az esetben Renaud herceg helyettesíti. Aztán meg... Nem lehetetlen, hogy a kis Vilmos herceg, a milyen gyöngye és beteges... Hát mindenféle történhetik. És (egész komolyan beszél) a királyság érdekével nagyon ellenkezik, hogy Renaud herceg, a kinek bizarr eszméit ismeri, a hatalomra jusson. Szerencsére, ezek a papírok, teljesen rendben lévő, megengedik, hogy halottan tekintsek őt, akármit tesz is. Szükség esetén, ha zavarni akarná ügyeinket, udvariassan el lehetne távolítani, mint hamis cím bitorlóját... Így hosszú időre biztosítva volna az állam jó szolgáinak nyugalmát s ők maradnának az urak... Csak egy embertől kellene félni: attól, a ki magánál tartja ezt a levelet és így a mikor akarja, föltámaszthatja Renaud herceget... Jól megértettem magamat?

— Különös! Nagyon különös! — mondta a grófnő.

— Úgy-e bár?

A grófnőnek az volt a specialitása, hogy ő «enigmatikus lény», mert götyögőhárszerűen mindig volt, a szemei változtatták a színüket, úgy öltözött, mint Dante Rossetti «megaldott szűz»-e, túlságos sok illatszert használt s bár arra született, hogy az ősi zenét és a *Revue des Deux Mondes* regényeit olvassa, úgy tett, mintha csak a holnapután művészetet, zenét és irodalmat tudná élvezni. Pedig a valóságban egész egyszerű kis állat volt, kissé szeszélyes, elég érzéki, nagyon kapzsi, nagyon átlátszó és imádtá önmagát.

Lustán fordult Hellborn felé, rávetette erőteljes barna arcára álmatag szemét és halódó hangon szólt:

— Jöjjön el hozzám holnap, kedves miniszterem.

XXXIV.

Ime Renaud levele. Meglátani belőle, hogy komoly és kissé felség erőfeszítéseket tett, hogy összefoglalja az általános eszméket, hogy voltak bizonyos illuziói Amerikáról és hogy azok közül való, a kik inkább végigálmodják, mint végigélik életüket.

— Kedves Bátyám, azért írok, a mint előre megmondtam, hogy tudomásodra hozzam, hogy nem vagyok többé. Itt küldöm neked a Werner Jánosnak Aadenben október 8-án történt haláláról szóló iratokat. Ez a hamisítvány nem került nagyon sokba. Mindenütt akadnak előző-ként emberek. Idemellekelek egy második okiratot, a mely azt bizonyítja, hogy Werner János nem más, mint Renaud herceg. Kérlek, hozd nyilvánosságra halálom hírét, a hogy megígérted.

Nem mondom meg még neked sem az új nevet, melyet fölvettem. És ne mondd, hogy eltűnhettem volna és elmehettem volna élni akárhová, kedvem szerint, olyan név alatt, a melyet akarok, a nélkül, hogy hivatalosan meghaltam volna. Azt akartam, hogy váljék nehezébe visszaváltoznom Renaud herceggé abban

az esetben, ha valamikor kísértetbe találnék esni. Te magad sem ismernél rám biztosan. Hogy csakugyan én vagyok, ha új nevem alatt mutatnám be magamat. Óva intlek mostantól fogva minden jövevénytől, a ki unokádszédnek mondja magát. Mit akarsz? Engem mulatni, hogy túlélem önmagamat.

Lollia szüleinek illő életjáradékot biztosítottam az alatt a föltétel alatt, hogy Marburgtól legalább háromszáz férföldnyire menjenek lakni. Máltában esketett meg minket egy katolikus pap. Kis barátom mindig jó és kedves volt. De túlságosan tisztelte a saját testét. Mindig elszomorítottam, ha a férje próbáltam lenni. Lehet, hogy azt is sajnálta, hogy nem akartam többé herceggé lenni.

Chicago-ban az első dolog, a mire kért, az volt, hogy vigyem el a cirkusuzba. Az egész előadás alatt a kezében tartotta a kezemet. De másnap eltűnt, egy levelet hagyva hátra, a melyben loyálisan kifejté, hogy nem bír lemondani művészetéről, visszatér a cirkusuzhoz, hogy nem bír ezzel a vágyával és hogy mindennek dacára nagyon szeret engem, hogy reméli, távozásam nem fog nekem túlságos nagy fájdalmat okozni és különben ő örökre hű marad hozzám. És én éreztem, hogy igazat mond.

Remélem, végeztem az érzelmi bonyodal-makkal. Szerelmem a kis Tosti-lány iránt még nem volt elég egyszerű. Találtam egy csinos mulatt-nőt, tökéletesen tudatlan és tanulóknos. Ez elég lesz nekem.

Végre megtaláltam azt az életet, a mely nekem megfelel. Az X. állam egy alkalmas vidékén kihasítottam magamnak egy háromezer hektárnyi birtokot. A fekvése a lehető legnagyobb Gabonát fogok itt természetén és nagy nyájakat nevelni, alkalmazva a földművelésre és állattenyésztésre a tudomány és az ipar legújabb vívmányait. És itt igazán herceggé leszek.

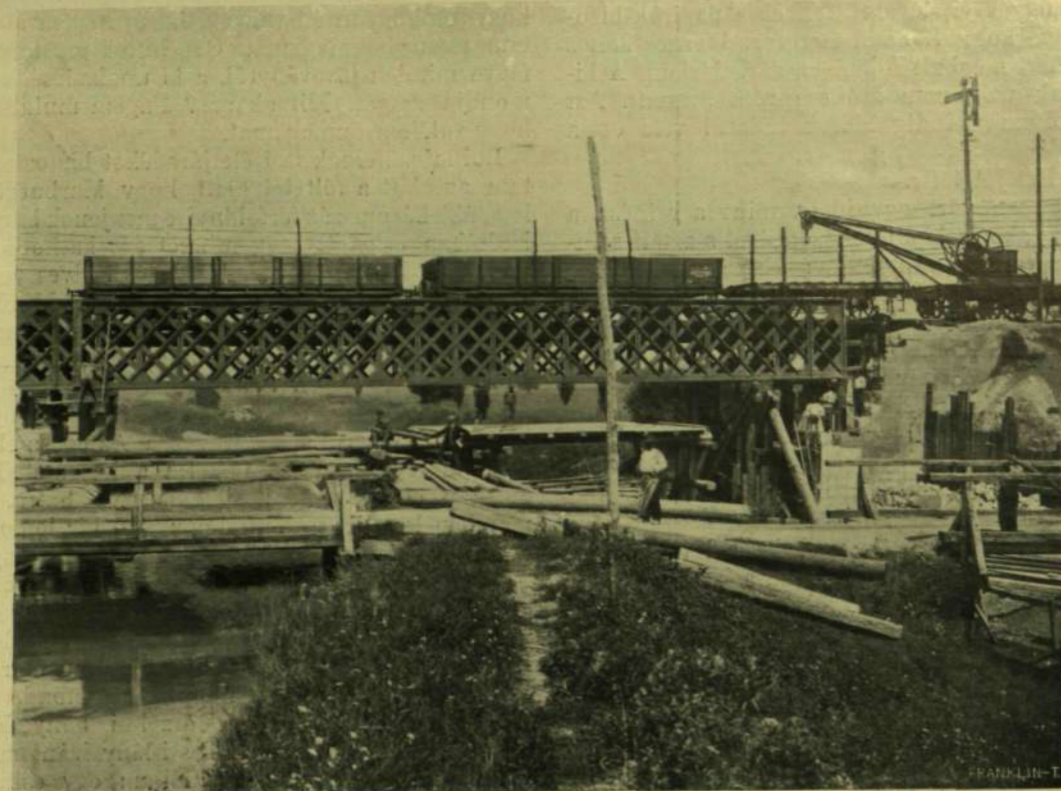
Nagyon gyakran gondolok rád, kedves Hermannom. Láttam a legújabb hírekből, melyeket hallottam, hogy helyreállítottad a rendet Marburgban s a terror uralmát hoztad be. Így a keserű kényszerítés visszavezetett azokhoz a praktikákhoz, a melyek őseinket gyűlöletessé tették előtűnk. Te a király feladatát teljesítetted egy szabad ember szívvel és elmével. Ez az ellenmondás lesz a veszted.

Az igazságtalanság örökre uralkodik az öreg Európán. A józan eszű emberek ellenvetésének igaza van a szocialista utópia ellen. És ha fölteszük is, hogy hosszú vergődések után, véres forradalmak után s a demagóg köztársaság és katonai despotizmus váltakozásai után ez az utópia egy napon megvalósul, legalább úgy a hogy, ez a kép egyelőre nagyon kevésbé vonz engem. Minden egyes egyén etetik majd étvágya szerint, de az élet szépsége oda lesz.

Két czél lehet kitzúze az emberiség elé. A demokratikus ideál, mindenkinek közepes jólétet biztosítani; ez kétségkívül kívánatos, de a hogy az emberi természet adva van, ez csak nyilvános és általános elnyomással jöhet létre, a mely alatt szenvedni fognak a kiváltságos szellemek s áldozatul is esnek. Az arisztokratikus ideál: fentartani a teljes és harmonikus fejlődést a fölényes lények egy kis számának, a kiből egyik bölcsesek elliptikus formulája szerint a világegyetem mindinkább öntudatára jut önmagának; de ez csak az alantasabb teremtmények millióinak és millióinak feláldozásával vagy legalább homályba szorításával érhető el: a mi kegyetlen dolog, a kiváltságosaknál túlságos közönyös hoz magával a mások baja iránt és a mi következőleg ellenmondást foglal magában, mert a magasabbrendű öntudat nem képzelhető végtelen jószág nélkül.

Heroikus emberek, az igaz, még egy harmadik czél is tűznek az emberiség elé, a mely nem a mindenkinek jóléte s nem is az egyesek magasabbrendű élete. Ezek azt mondják, hogy nem a gyönyörre születünk, hogy minden nehézség megoldása az, hogy mindenki tekintse előbbreválóknak a többieket, mint önmagát és ismerje fel, hogy nincs nagyobb öröm, mint lemondani minden örömről. Ez az álom nyilvánvalóan maga az agyrem. Mellőzöm tehát s a két előbbihez tartom magamat.

De ezt a két álmat, mondom, ki kellene valahogy egyenlítőni tudni. Ez a kiegyenlítés nem lehetséges az ó-világban, különösen abban a részében, a melyet legjobban ismerem, Euró-

AZ ÚJ BALATONI VASÚT SZABADBATTYÁNI ÁTHIDALÁSA.

pában. Itt a demokratikus s a másik ideál örök harcra van ítelve. A mit előre láthatni, annyi, hogy az előbbi nagy rést készül ütni az utóbin, a nélkül azonban, hogy reménye lehetne a diadalra. Az ó-világ nagyon kicsiny, a föld ki van használva, nem terem elég fölösleget, pedig erre óriási mértékben van szükség, hogy mindenkinek meglegyen mindene, a mi kell. Azután az ó-világ nagyon meg van terhelve emlékekkel, az erőszak, a tekintély és fölösleges törvényhozás hagyományával. Rengeteg terhek alatt nyög és az emberi erőfeszítés hártatlan. Európa vagy tíz millió katonát tart fenn. Az a munka- és intelligencia-mennyiség, amelyet a meglévő hadseregek szervezésére és tökéletesítésére fordítanak, kiszámíthatatlan. Azokból a milliárdokból, a melyekbe hadseregei kerülnek, Európa újajalkóhatna volna ipari anyagát és megkettőzhetné volna közlekedési eszközeit. De a határok eltüntetésével kelene kezdeni és épen ezt tiltja meg Európának a múlt, melynek rajja. Egyedül Franciaország volna képes, a rengeteg nehézségek ellenére, egy vagy két évszázad alatt, erkölcsének szelidsége és szellemének eredendő nagylelkűsége révén, megközelíteni a demokratikus ideált. De mennyit kellene előbb szenvednie!

Sokkal valószínűbb, hogy ebből az elsilányodott világból nem lehet már semmi jót csinálni. Meddő és komor nyugtalanság kiozsa. A művészetben és irodalomban visszatér, a tudás túlzása és másfelől a vérszegénysége miatt, a dadogáshoz. A kiváló írónak, a kik megpróbálták visszaadni neki a lelkét, nincs meg a hitük, a melyet mimelnek és olyan kereszties háborút viselnek, a melyben a kereszties csak metafora. A míg fölfedezik az Evangéliumot, nem tudják gyakorolni a szeretetet. De ha meg lenne is bennük a tökéletes szeretet, ez nem volna elég. Az emberiség bajait nem lehet meggyógyítani olyan erényekkel, a melyek mindig csak az elenyésző kisebbségben lehetnek meg.

Az új-világ felé kell fordítaniok szemüket azoknak, a kik hiszik, hogy a Föld léte nem csak minden jelentőség nélküli véletlenség.

Nem mindig szerettem ezt az Amerikát. Abban az időben, a mikor elmerültem az ó-világ műveltségének tudós lanyhaságában és emlékekkel telített légkörében, sirattam az amerikai kontinens fölfedezését. Emlékeztem, hogy ez az új föld kezdetben elmerült a vérben az emberek kapzsisága és gonoszsága miatt s aztán azzal bosszulta meg magát, hogy megmérgezte nálunk az élet forrásait. A yankee típusa sértette szelidségemet és természetes indolenciámat. Oh, ezek az emberek, a kik csak arra valók a világon, hogy vasutakat és gépeket szerkesztsenek, bányákat aknázzanak ki, tiszta elveszessék és újra visszazerezzék vagy-

nukat, a kik nem álmodnak, a kik nem lusták és a kik ennek a földi javak után kapkodó világnak közepette megőrzik a szükségét, hogy rendben legyenek a Megismerhetetlennel, mint valami üzletféllel vagy hitelezővel és hivei legyenek ama harminczhatezer felekezet egyikének, melyeket a szabad vizsgálódás a bibliából kimagyaráz. Mily pompás amalgamizálódása a vallásos érzésnek és a gyakorlati élet legönzőbb módjának! Mily óriási és felvidító képmutatás! Megbotránkoztam azon, hogy ennek a fajnak jellemében van egyfelől az evangélium szellemétől lehető legtávolabb eső mohósággal keresni az anyagi javakat, másrészt ugyanakkor ragaszkodni ahhoz, hogy Isten vele van olyan szükségben, a mely nyilvánvalóan gyanús az Istennek és az üzleti irodákból közlekedni Istennek.

Megszabadultam ettől a nem-intelligens szigorúságtól. Ezek az emberek még csak első periódusában vannak a törvényes emberi fejlődésnek, de máris megvalósítják a teljes életet. Mohók, de nem félnékek és nem is zsgoriak, idealizmusuk ép oly őszinte, mint kapzsiságuk. Vallásos ösztönük szabadon nyilvánul: maguk csinálják vagy választják a maguk vallását. Közlekedésük az Örökkévalóval emlékeztet arra a viszonyra, a melyben a nagyon régi emberek voltak az istenségekkel. És hasonlóképpen tevékenységük, merészségük, kezdeményező energiájuk olyan, mint a primitív embereké, azoké, a kik mindent úgy találtak ki: a tüzet, az érczet, a vasat, a csónakot és a vitorlát, a növények hasznát, a kereket, a taligát és a kik megtagadnák fiaikat, a régi kontinens gyáva ábrándozóit. Röviden olyan ez, mintha az emberiség újra kezdené tíz- vagy húszezer évvel fájunknak ezen a bolygón való feltűnése után.

Ennek az emberfajnak megvan a kilátása arra, hogy boldoguljon fog ott, a hol mi megbuktunk. Itt az ősszesek átlagos jólétének és egyesek tökéletes életének álma egyszerre megvalósítható. Amerika, különösen az Egyesült-Államokról beszéltek, szabad mindennemű szolgásgától, a melyet a mi hosszú történelmünk ránk ró. Az erők pazarlása itt kisebb, mint mindenütt másutt. Nincs hadsereg, alig van adó, a kormányzati gép a lehető legkisebbre van leszorítva. A pauperizmus csak néhány nagy városban ismeretes, a hol a kivándorlók összetörölödnének. Nincsenek osztályok és kasztok. A társadalmi viszonyok csak az egyesek közti érdek és rokonszenv természetes vonatkozásainak eredményei; nincsenek szabályokba foglalva évszázados előítéletekkel, a melyek eredeténél ott lehetne találni az igazságtalanságot és az erőszakot. Ott az emberi természet érintetlen, vagy azzá válhatik. Az élet itt jó, egyszerre kényelmes és természetes, megnemesíti a merészség és a halál

megvetése. A talaj még csaknem szűz és csaknem hártatlan s a látvány, melyet nyújt, kifejezhetetlen méltóságú. Olyan széles folyóink vannak, mint a tavak, akkora tavaink, mint a tengerek, hegyeink, melyek tiszter akkora terjedelműek, mint az Alpesek s olyanok, mint a föld hátgerince. És ennek az új világnak kihasználására megvan a régi világ civilizációja által kimódolt minden segédforrásunk. Ez a patriarkális élet, az ipari pan-mechanizmus által segített és ékesítve. Képzeld el Ádámot egy friss és termékenységtől duzzadó földre vetve, de nem meztelenül, hanem Edison tudásával és gépezeteivel rendelkezve. Ábrahám, vagy ha jobban tetszik, Eumeus, a pásztor géppel öli meg barmaid és küldi őket Európába, konzerválva a nagy gőzhajók jégkamráiban.

Itt mindenki jól eszik és némelyek nemesen is gondolkoznak... Kétkedel? Nem mernék megesküdni, hogy ez máris így van, de hamrosan úgy lesz. Ha a szociális probléma és így az emberi probléma megoldást kíván, ha az emberiség nem hiába született, ha van elvégezni való munkája, elérni való célja és ha ezt a célt el fogja érni, legelőször itt fogja elérni. Ez a kontinens azért adatott utólag az embereknek, hogy élvezhessék, a miért a bolygó többi részein dolgoztak és szenvedtek.

Ismerem a régi világ előnyeit, a művészet és költészet kincseit, melyekkel bir s a melyek nekünk nincsenek meg. Igen, nekünk itt nincsenek pergamentjeink, czimeink, monumentumaink. Annál jobb! Megszabadulunk a múlt nosztalgijától, a mely elpuhit, a megbánásnak attól a jóslatától, a mely megszállja a lelket Rómában, Flórenczben, Brugesben, Münchenben, Granadában, még Párisban is, minden oly helyen, a hol különösebben össze vannak gyűjtve a halottak útjának emlékelei. Az emlék mindig szomorú, annál szomorúbb, ha több százdakra terjeszkedik ki. Különben ennek az új világnak is meglesz egykor a maga költésze, egészen spontán és nem könyv-szerű. Meglesz a saját művésze is, a mely szép lesz (miért ne?) és annyira eltérő a régi művésztől, a mint hogy anyagai és mechanikai eljárásai is különbözni fognak a régiéktől. A fém-architektúrának már most is megvan az óriási méretek pontosságának szépsége és semmi se szebb, mint a letűnő nap fénye vas-oszlopain. Azt kívánám magunknak, hogy felejtjük el teljesen Európa művészetét, hogy újra feltalálhassuk az anyagi és értelmi élet más föltételei között.

De mi szükségem van most a valóság plasztikus megjelenítésére? Úgy érzem, mintha újjászületnék, a testem megerősödik. Azzal töltöm időmet, hogy lóháton bejárom a gyönyörű tájakat, a hol a levegő oly enyhe és tiszta, mint az, a melyet az első ember szitt be a négy folyó között. Tanuja vagyok olyan napnyugtáknak, melyek, nem tudom hogy, közvetlen érzését adják a föld formájának. Kimondhatatlanul élvezem, a nélkül, hogy alkalmazkodnám hozzá. Mert ki vagyok győgyulva a gondolat képzelt szenvedéseiből. Elviselhetetlen hiábavalóságukat látom. Nagyon jól él az ember hit és tudás nélkül. Még remélni sem szükséges. Mindenki, a ki panaszkodik a miatt, hogy él és a ki mégis él, hazug: csak az öngyilkosság bizonyítja, hogy több szenvedést talál, mint örömet az életben. A gondolat nélküli álmodozásnak adom azt, a mit egykor a kényeskedő melancholiának adtam. Boldog vagyok.

Nem fogok neked többé írni. Ha elvesztet trónodat, a mi nem késhetik soká, add tudomra az újságok útján, van-e kedved hozzám jönni. Akkor meg fogom rá adni a módot.

Óllek s utójára írom alá a nevedet.

Renaud.

XXXV.

XVI. Keresztély napról-napra gyöngült. Mindazáltal annyira tartotta magát, hogy lemondása ünnepélyére felvehette katonai egyenruháját. De a trón kényelmetlen és nagyon kemény lévén neki, kerekese beteg-székében kellett elhelyezni a dobogón.

A régensön ment be elsőnek, kezénél vezetve a kis Vilmost, a ki ugyancsak büszke volt gárdaezredesi új egyenruhájára.

— Felség, — mondotta, — áldja meg unokáját.

Az aggastyán rátette nehez, reszkető kezét a törékeny gyermek nagy fejére.

— Kis fiú, oly későn jött kis király, Isten adja neked a hit, az erő, az igazságosság, az előrelátás szellemét! Engedje, hogy mindig megismerd az igazságot. És vajha kevésbé zaklatott és szerencsésebb lennél, mint az apád!

Mikor az udvar nagy gyászban elhelyezkedett az emelvény két oldalán, Keresztély király viasz-sárga arccal, palástján szétterjedő fehér szakállal, a mely félig eltakarta a Kék Sas-rend nagy-szalagját, remegő hangon így szólt:

— Főkanczellár úr, sziveskedjék felolvasni lemondó okiratunkat és azt, a melyvel a marburgi hercegnő ö királyi fenségét jelentjük ki a királyság régensnőjének.

Moellnitz gróf, a főkanczellár, aranybojtos bíbor szőnyeggel leterített asztalka előtt állva — ez a történeti melodramák királyi asztala — kibontott egy pergament, melyről nagy narancsszínű pecsét függött le és tollatlan kis madárfejének mozdulataival tagolva a mondatokat, lassan s egy misemondó érsek hanglejtésével olvasott:

«Mi, XVI. Keresztély, Isten kegyelméből Alfánia király, minden jelenlevőnknek és eljövendőnknek üdvözlésünket.

«Megtfontolva...

Kívülről jövő zaj fojtotta el a hangját. A király akarata volt, hogy ezen a napon engedjenek alattvalóinak bizonyos szabadságot az utcán, nyissák meg nekik a királyi kerteket. Arra számított, hogy a két tragikus gyilkosság emléke s az elárvult kis király zsenje kora meg fogja hatni a nép gyermekes szívét. A tömeg összegyűlt a trónterem ablakánál, kezdetben csak kíváncsian s a saját érzelmeivel sem lévén tisztában. De emberek lopóztak át a tömegben, jelszavakat bintettek el, titkos kezek czédulákat osztogattak, a melyek a Latanief Audotia ellen tegnap kimondott halálos ítélet igazságtalanságáról, az egész szociálista párt ellen emelt vádak gyűlöletességéről szóltak s annak a királyi dekrétumnak a provokáló voltáról, a mely a hercegnők legnépszerűtlenebbikére bizza a régensséget... És erre a zendülés szele bődült meg a palota lábainál.

Moellnitz félbeszakította az olvasást. A zaj növekedett, zavartan és fenyegetően.

— Mutassa meg magát, asszonyom, — szólt a király Vilhelminának.

Egy teremőr kinyitotta az ablakot és a hercegnő kilépett az erkélyre. A zaj növekedett és érthetőbb lett a trónteremben. Egyes kiáltások hallatszottak:

— Le a régensnővel!
Vilhelmina fölemelt fővel, mozdulatlanul állott fekete fátyola alatt.

XVI. Keresztély odavetette magát kerekese székén a hercegnőhöz.

A nép elhalgatott az öreg király láttára. Nagy, jeges csönd volt ez, a szeretet nélküli tisztelet jele.

A hercegnő erre visszament a terembe, karjaiba fogta a kis Vilmost, a ki minden tagjában remegett és ezt suttogta: «Mama, én félek» — és megmutatta őt a népeknek.

Néhány pillanatnyi határozatlanság támadt a tömegben, habozó és zavaros zúgás. Aztán tisztán hallani lehetett egy női hangot:

— Milyen kedves.

Egy más hang felkiáltott:

— Éljen a király!

A kiáltás tovább adódott s csakhamar egyhangú rivalgássá lett:

— Éljen a király! Éljen a király!

Moellnitz gróf, a főkanczellár, Hellborn miniszterhez fordult, a ki megint legjobb barátja lett:

— Oh, pompás... Majd meg fogjuk mutatni időről-időre a népeknek.

— Szegény kis fiú, — mondta Hellborn. — Sajnálják. Meddig fog ez tartani?

Másnap kora hajnalban felakasztották Latanief Audotiait. A teljes készenlétben felvonult rendőrség és lovas-ezredek tartották fenn a rendet.

Néhány órával később az orsovai park tavában megtalálták Thalberg Frida holttestét. Egy férfi vette észre véletlenül, a parton járva, vörös arany haját.

AZ ÚJ BALATONI VASÚT. — FÜLEI RÉSZLET (BEVÁGÁS).

AZ ÚJ BALATONI VASÚT.

Negyven év óta áhítja, várja a Balaton-felvidék a fővárossal való vasúti összeköttetését. Annyi sikertelen kísérletezés és meddő tárgyalás után Kossuth Ferencz kereskedelemügyi miniszter vágta ketté a bonyodalmas csomót: két évvel ezelőtt a törvényhozás elfogadta, hogy az állam építse meg. S ime, ma már a vasút megvan, csak a szükséges kiegészítő építkezések befejezése van hátra. Május havának közepén vagy végén, ha csak nem gonoszodik a korán beállt tél, a felső part fürdőhelyeire ezen a vasúton járhatunk.

Az új vasút a Szekesfejvári közelségében levő Börgönd pusztáról indul ki, a hol a fejtáv—sárbogárdi viczinálisanak van állomása. Budapestől a fumei vonalon fog menni a balatoni vonat, egészen Adony-Pusztaszabolcs állomásig. Innen Börgöndig a már meglévő viczinálisanak és alakították át. Az új vonal Szabadbattyánban keresztezi a Déli vasutat, innen kerül föl Polgárdi felé, jó darabon meg a Délivásutal párvonalasán haladva, de fokozatosan emelkedve. Megpillantjuk a Polgárdi mögött emelkedő szintén Somlyó nevet viselő mészkőhegyet és mellette a Szárhegyet. A Somlyóhegyen már most is nagy kavicsúzó mű dolgozik s a vasút megnyitása előtt már működésbe lép a mészszelő telep, a melylyel tehát az első új ipartelep teremtette meg ez a vasút.

Polgárdinál a Csuczapatak völgyének áthidalása, Fülénél pedig a vízateresztővel épített 15 méter magas nagy töltés kelt fel az érdeklődést. Fülétől a vonal, keresztülhidalván a györdombóvári vonalat, egyenesen nekivág a Balaton fejtől övező magas partfalnak. Akaratnya pusztánál egy mély bevágással éri el. Egy pillanatra, csak úgy mint a Déli vasúton Aligánál, egy hasadékon át megpillantjuk a tó csücskét. A vasút azonban a bevágáson túl belefut egy 95 méter hosszú alagútba. A mikor ebből kilép, egyszerre feltárul előttünk negyven méternyi mélységben az egész tó. Itt nem is tó, hanem tenger. Tihany szinte elenyészik a távolságban, alacsony sziget-láttá simul s mi látjuk még a Balaton alsó medencéjének vizét is, a mint végtelenségbe olvad az égboltozattal. A vonal tovább fut lassú lejtéssel a partfal peremén; balról az óriási töltésnek látszó s valóban töltészerűen kiépített és támfalazott, tehát a csuszamlástól megóvott lejtő, jobbról a begyepesített részű. Szédítően fenséges látvány. A Csittény-hegyet megkerülve, persze még elkanyarodik a vonal a tótol, hogy lejusson a partra Keneséig; de azontúl folyvást hozzá simul, úgy hogy az utas egy pillanatra sem veszi el szemé elől.

A felső part számos öble folyton új és új panorámának megjelenését teszi lehetővé, s ebben különbözik új vonalunk a lapos somogyi parton egyenesen végig robogó, a Balatont néhol, Földvart és Fonyódot leszámítva, csak keskeny síkban látó vasúttól. Az első nagyobb öblől a ma már egyre népszerűbb Almádi fürdőhely öble. Mielőtt a vonal Alsó-örshöz érne, a Veszprémbé vezető szárnyvasút ágazik ki belőle, de már nem szárnyvonalként, hanem mint helyi érdekű vasút.

A fővonalt, mint már említettem, mindig a Balatonhoz közel halad. Alsó-Örsön túl Lovas, Kövesd, Csopak és Arács lejtőin át, a szőlők között megy helyi-közeli 3—4 méter magas töltéseken, úgy hogy az öblök alkotta szűp tájrészeket egyikük egy másik felé, Egyáltalában kevés olyan vasút van, a hol a turistákra nézve nem mellékes fontosságú tájképi szépségekre oly nagy tekintettel lettek volna. Ez örvendetes jelenség.

Kenesétől Tördeczigig, tehát a míg a Balaton mellett megy a vonal, az állomási felvételi épületeken és őrházakon elhagyták az «szabványos», azaz szablonos vasúti építésmódot és Vadsányi Pál mérnök tervei szerint némileg székelyes, eredeti magyar stílust alkalmaztak. A hornyos cseréptető alatt ott nyúlik ki a padlásból a szakállszáritó; a tető ormozása, az ajtók, ablakok peremezése, valamint az esővédő ablaktábla egészen magyaros, nem csak formában, hanem színében is; sziv vagy nyolcas alakú kivágásokkal. A helyi vonatkozás kifejeződik az almádi vörös homokkőből emelt alépitményekben és sarokkövekben. Az egész friss, vidám, kedves és tisztes.

Balatonfűren a felső park közelében, mindjárt a fürdőtől a helységit vezet út mellett van az állomás, noha a podgyász nélkül érkező utasok nyilván a még közelebb eső arács megállóznál fognak leszállni.

A tihanyi festői panorámát magunk mögött hagyva, tovább megyünk a vonalon Aszófő, Udvari, Akali faluk kertjei és házai alatt. Zánka és Szepder állomásai új fürdőtelepek felvirágzását ígér, a minek nyomai Szepderden már négy megindultak, de a közlekedés hiányában nem fejlődhetek. A Csuk erdőt keresztül szelve, beérkezünk a pompás fülöpi öblöbe. Révfülp ma is már nagy villakolónia, a mit a hajóösszeköttetésnek köszönhet. Várható rohamos emelkedését már is jelzi a telkek árának rohamos növekedése.

A tulsó parton a Földvartól Szemesig hűződő agyagfalak után a lellei Kishegy, majd Boglár kúpjai s Fonyód kettős csücske int felénk s megkerülve a rendesi Ábrahám és a kisőrsi hegyet, egyszerre előttünk terem a Badacsonyi pompás csonkakúpja, a melyhez a badacsonyi keleti öblől kanyarulatával érünk. A főállomás Badacsony-Tomaj helységénél van;

AKARATTYAI RÉSZLET KILÁTÁSSAL A BALATONRA.

mellette mindjárt a nagy zúgó, a mely a badacsonyi bazaltot dolgozza fel elsőrendű kavicsosá, a melyet nagyban szállítanak hajón át Somogyba is. Tomajból van a legközelebbi út a hegy tetejére is, a hol eddig oly kevesen jártak; pedig a remek kilátás megérdemelné, hogy sokan keressék föl. Az állomásra néz le a háttérből a Gulácsi hegy csukorsüvegje, a csobánczi kúp omló váromjával. Megálló hely lesz Badacsonyan a hajóállomásnál is, a Hableány vendéglő előtt, azután Lábdiiban, a mely mint leendő fürdőtelep még csak ezután fog igazi méltatásban részesülni. Gyönyörű a kép innen is. Napnyugat felé a szigligeti Sárkányhegy, a szigligeti vár s Tördemiczen túl a Jókai «Tempe völgye», a balatoni bazaltkúpok páratlan csoportja a tapolcai medenczében: egyfelől a hegyes Gulácsi, kajlaormú Tóti hegy, Csobáncz, majd a Badacsonyhoz hasonló regeszerű Haláp, közül a kisebb, de gyönyörűen szabályos Hegyesd kúpja; balkézt a bazaltoszlopait legépebben megőrzött Szent-György hegye. A czellómölk-tapolca-keszthelyi vicinális vasút tapolcai állomásánál ér véget az új vasút, a mely később bizonyára megkapja közvetlenebb összeköttetését is Keszthelyvel Szigligeten és Edercsen át. Hiszen mindössze alig tíz kilométer.

AZ AKARATTYAI MÉLY BEVÁGÁS.

A PINKÓCZI HEGYBONTÁS.

AZ ÚJ BALATONI VASÚT. — Jelfy Gyula félfotóal.

Az egész vonal hossza 134 kilométer; ebből 16 esik a veszprémi szárnyvonalra. Új reménye egy nagy és szép vidéknek, új ere nemzeti gazdagságunknak. Sziklay János.

A «VASÁRNAPI UJSÁG»

56-ik évfolyama.

A «Vasárnapi Ujság» a legrégebb magyar szépirodalmi és ismeretterjesztő képes hetilap, évenként több mint 130 íven, s több mint ezer képpel, legjelesebb hazai írónk és művészeink közreműködésével jelen meg.

A «Vasárnapi Ujság» színes képmellékleteket is ad, több színben művészileg ki-vitt képeket.

Előfizetési föltételeink:

A «Vasárnapi Ujság» negyedévre 4 korona, fél-évre 8 korona.

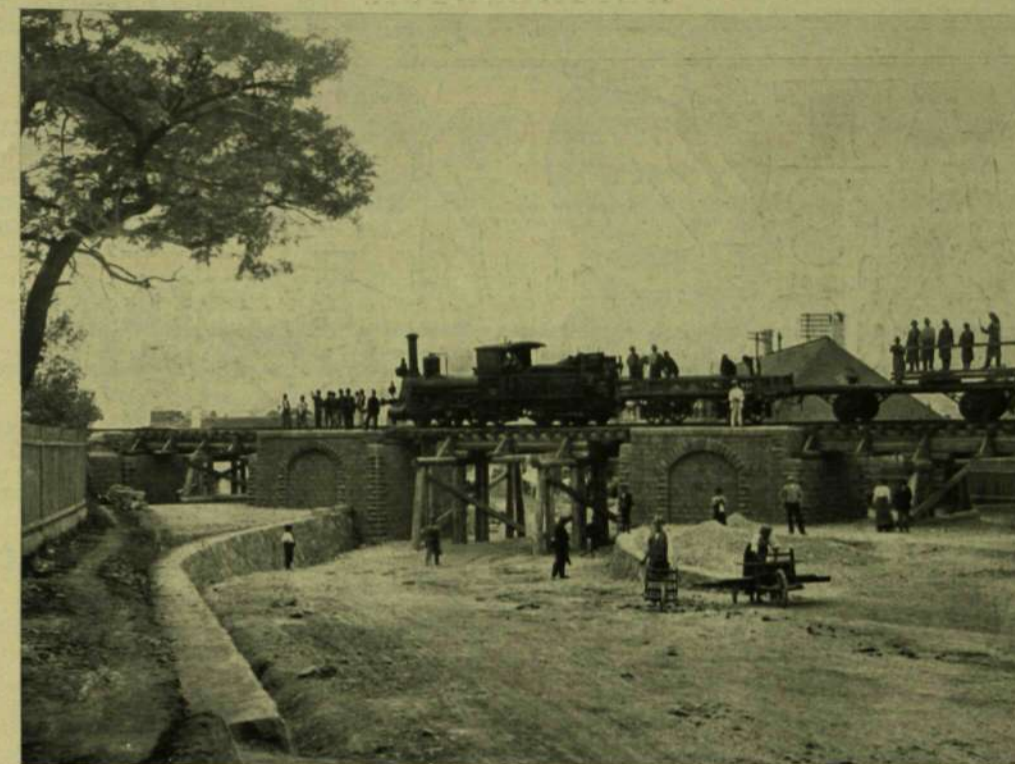
A «Vasárnapi Ujság», a «Világkrónika»-val negyedévre 4 korona 80 fillér, félévre 9 korona 60 fillér.

Az előfizetések a «Vasárnapi Ujság» kiadó-hivatalába, Budapest, Egyetem-utca 4. szám küldendők.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Karácsony. Lapunk mai számához mellékelve kapja az olvasó Karácsony című nagy díszalbumunkat, mely mint már évek óta minden évben, bizonyára az idén is egyik díszes lesz a karácsonyi könyvpiacnak. Finom színekben készült czímlapját az idén is R. Hirsch Nelly festette s ezen kívül még négy színes képmelléklet díszíti az albumot, valamennyi a régi és mai festőművészet egy-egy mesterműve. A szöveg összeállításában segítségünkre volt legjobb írónk egész gárdája: a novellákat Mikszáth Kálmán, Ambrus Zoltán, Barsony István, Szöllösi Zsigmond, Luz Terka és Szivos Béla írták, a verseket Endrődi Sándor, Szabolcska Mihály, Ady Endre, Lampérth Géza, Farkas Imre és Haraszthy Lajos. Van azonkívül az albumban egy teljes regény Wallis A. S. C. műve. Holland nyelvből van fordítva, a mi már magában is érdekesség, mert a hollandi irodalomból alig valami van nyelvünkre lefordítva; még nagyobb érdekessége azonban az, hogy szerzője, ki egyike a mai hollandi irodalom legjobb neveinek, hosszú idő óta Magyarországon él, mint a protestáns egyházi élet egyik kitünőségének neje. Mind e közleményeket kiváló illusztrátorok művészi rajzai kísérik. Karácsonyi albumunkat előfizetőink — azok is, a kik új-évkor lépnek be előfizetőink sorába — ingyen kapják.

Az én kortársaim, Mikszáth Kálmánnak új könyve jelent meg: két kötetes gyűjteménye azoknak a hosszabb-rövidebb czikkeknak, melyeket a kitünő író egy-egy alkalomból nevezetesebb kortársairól írt. Közük van Deák Ferenczen kezdve a közel-múltnak majdnem minden nagyobb alakja s a kisebbek közül is néhány, a ki egyéniségének jellegzetes voltaival ragadta meg az író érdeklődését. A forma, a melyben ezek a rajzok írva vannak, egészen Mikszáthé, maga alkotta meg önmagából s a mi életünk jelleméből. Ismerik ezt a formát lapunk olvasói is, hiszen a rajzok java része itt, e lapokon jelent meg először. Az író könnyed, játszi, tréfálkodó hangon cseveg, a magyar adomázás hangján embereiről, apró vonásokat rak fel egymás mellé, ezekből teremti meg azt a levegőt, melyben az alak él és mozog, aztán egy-két éles felvilágosítással a megfigyelésnek belevilágít belsejébe és megmutatja, mi lakik benne. Oly biztosan tudja megragadni egy egyéniség lényének gyökerét, hogy világosabban áll előttünk, mintha kötetnyi életrajzból ismernék. Az ábrázolásnak ez a stílje hasonlít a kréta-rajzhoz: csak a nagy, jellemző vonások vannak benne hangsúlyozva, nagy egyszerűsítésekkel meghúzva, a többi csak háttér, arra való, hogy a fővonalat ki-domborítsa. Ha a részletekbe menő hűség szempontjából talán nem is, de a jellemzetesség szempontjából elevenebb és a képzeletet jobban támogató az ilyen vázlat a legaprólékosabban, minden redőre és hajszálra kiterjedő figyelemmel, gondossággal kidolgozott arcképnél. Mikszáth szeme úgy van berendezve, hogy egyszerre, egy szempil-

A VESZPRÉMI ÚTÁTHIDALÁS.

RÉSZLET AZ ALMÁDI ÖREGHEGYRŐL.

lantásba tudja befoglalni az egész embert, kiesinyes modorosságával és nagyszabású tulajdonságaival együtt, sőt a maga környezetébe beleállítva. Az emberlátásnak akkora ereje és biztonsága van ebben, a melynek hasztalan keresnők párját az egész mai irodalomban. S a két kötetből az újabbkori Magyarország közéletének pompás, hangulatban szinte tökéletes képe alakul ki. A jellemrajzokon kívül vannak még a két kötetben hangulatképek, politikai élf történetek az utóbbi évek aktualitásaival kapcsolatban, szatirikus fulánkuak, a melegszerű enyelgés hangján írottak, — ezek is a korpék kiegészítői. Az egész gyűjtemény művészi formában elsőrendű publicisztikai munka, — egészen sajátlagosan magyar genre s e mellett a legkedvesebb olvasmányok egyike.

Kullervo. A Kalevala körülbelül legszebb epizódját az eredeti versformájával egyező magyar versekben lefordította s most, a Kisfaludy-társaság pályadíjával koszorúzottan, kiadta Vikár Béla. A Kullervo-epizód, melyet a finn filológusok Shakespeare Hamletjével tartanak rokonnak s melyet egy híres német költő a század legnemesebb költeményének nevezett, nem volt meg teljesen a Lönnrot-féle Kalevala-gyűjteményben; az azóta végzett kutatások jelentékeny részekkel bővítették s így adta ki újabban Krohn Gyula finn tudós és költő. Kora a kereszténység és az ősi pogányság közötti küzdelem ideje. Hat rövid soros, strófákba nem tagolódó éneke van. Teljesen a finn nép költői génuszának gyümölcse, megvan benne a fagyos éjszak zordon levegője, a jéggel borított tavak, sötéten meredező erdők éles, szögletes vonalai, az ősi egyszerű életmód primitív érdekessége, de megvannak benne a

VÖDÖRVÖLGYI RÉSZLET A VÖLGY FELŐL.

AZ ÚJ BALATONI VASÚT. — Jelfy Gyula félfotóal.

képzeletnek azok a fantasztikusan szép képei is, a melyeket a pattogó rőzsetűz különös világítása vetít a téli szoba falára. Roppant egyszerű vonalakban ábrázolt érzések, a melyek vonalai alól nagy szenvedélyek tüze csapkodnak ki, az öntudatlanság biztonságával megfogott formák, letompított és mégis gazdag változatosságú színek. Eredeti, erőteljes, darabosságával megragadó költészet: egy tehetséges, küzködő és erős lelki életet élő nép szellemének csodálatraméltó nyilvánulása. Vikár Béla fordításában teljesen élvezni lehet az eredetit; a tartalom és alak hű mását igyekezett adni a fordító s ebben kezére járt a nyelvrokonság is, hogy a magyar népköltés nyelvén ugyanabban a versalakban sokszor szinte szóról-szóra fejezhette ki ugyanazt, a mit a finn eredeti mond. A könyv igen díszes és stilszerű kiállításban jelent meg; Csakó Elemér rendezte finom ízléssel sajtó alá és a híres finn művész, Akseli Gallén-Kallela rajzolt hozzá illusztrációkat, melyek oly pompásan összesimúlnak formában, vonalakban, hangulatban a szöveggel, mint kevés más illusztráció.

Bazsalikom. Erdélyi Zoltán kedves és hangulatos kis költői elbeszélését, a Bazsalikom-ot lapunkból ismeri az olvasó. Tulajdonképpen egy ember lelkének a képe, mert az van benne megírva, hogy mint alakul át egy önmagával, környezetével, hazájával meg hasonlított magyar ember, hirtelenül, egy emlék hatása alatt s hogy kapja meg az ellenállhatatlan honvágy a kedves magyar virág, a Bazsalikom illatára. A motívum nem új, Mikszáth Kálmán is fel-

BLÜZKÜLÖNLEGESSÉGEK
COSZTÜMÖK ALJAK PONGYOLÁK
FALUDI LÁSZLÓ

A Franklin-Társulat könyvkiadóhivatala a művelt köröknek teljes tisztelettel ajánlja SZITNYAI ELEK következő munkáit:

ÉSZ és SZIV.

Értekezések a lélektan, nevelés tan és életbölcselet köréből.

Második, átdolgozott kiadás.

Ára füzve 6 K 20 f.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministerium által középiskolai tanári könyvtáraknak 1147/903. számú rendelettel ajánlott munka.

Filozófiai irodalmunk egyik elsőrangú terméke. Mély tudományos tartalom, népszerű előadás. Az erkölcsbölcselet könyve.

LÉLEKTAN és LOGIKA.

Ötödik, javított kiadás. Tíz képpel.

Ára füzve 3 K 60 f.

Modern, tudományos lélektan, physiologiai alapon. Fejlesztési világosak, könnyűek. Hasznos tanácsok a bölcs és boldog élethez.

TANULMÁNYOK.

A magyar ifjúság és a művelt közönség számára.

Második kiadás.

Ára füzve 2 K 40 f. — Vászonkötésben 3 K.

Egy művészlelkű, mélykedélyű és széles látókörű író felettből nevelő hatású esszai.

LEVELEK
EGY TANULÓ IFJUHOZ.

Második kiadás.

Ára füzve 2 K 40 f. — Vászonkötésben 3 K.

A SZELLEMI TEHET-
= SÉGEK EREDETE. =

Ára füzve 1 K.

Szerző azt vizsgálja, hogyan fejlődik a tehetség, mi van reá hatással? — A talentum és a genie születése. — Szülőknek, nevelőknek egyaránt tanulságos munka.

A HIBÁS GONDOLKODÁS
mint a boldogulás legfőbb akadály.

Ára füzve 1 K.

A könyvet nagy tudás, józan világnézet, erős erkölcsi felfogás jellemzi. — Mélyenjáró, becses filozófiai feljegyzések.

„A Magyar Filozófiai-Társaság közleményei.”

Szerkeszti SZITNYAI ELEK.

Budapest, VIII., József-körút 23. sz.

Egy évfolyam ára 6 K.

Kaphatók:

LAMPEL R. könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r.-t.-nál Budapest, VI., Andrassy-út 21. sz. és minden könyvkereskedésben.

KRISTALIN? SZÉPÍTŐSZER. KRISTALIN-POUDER 1 K. KRISTALIN-SZAPPAN 1 K. KAPHATÓ MINDENYT M. MAGYARORSZÁGI FŐKAPITÁNY, BUDAPEST VIII. BAROSS U. 91.

Tátralomnicz télen

A Tátra PALOTA SZÁLLODA 1909 február végéig van nyitva. Kényelmes közös helyiségek: hall, olvasó- és íróterem, női szalon, American Bar; főnyes étterem elsőrangú konyhával, nagy fedett sétány. Az összes helyiségekben központi fűtés, villamos világítás. Lift. Posta, távirat és interurban telefon. Koresolyapálya, Bob, rodli, skeleton, rennwoif, ski, egy- és kétlovas számok, helyben bérelhetők. Karban tartott sétautak. A vasút a téli idény alatt is Tátralomnicz közlekedik. Elsőrangú teljes ellátás (penzió: reggeli, ebéd, uzsonna és vacsora) lakással

egy személyre 13 koronától kezdve, két személyre 25 koronától kezdve.

Prospektussal és felvilágosítással készséggel szolgál a

Fürdőigazgatóság, Tátralomniczon. Gundel Károly, igazgató.

JBOLYAIILATOS MANDOLA KORPA ARC ÁPOLÁSRA LEGJOBBAN BEVÁLT SZER MOTSCH A. és T. BÉCS. X/3 QUELLENG. 116/51 & L. WOLLELEIF. SZ.

Titok és rejtély

volt eddig, hogyan kell igazán jó és olcsó likőr, rumot stb. készíteni, de nem az többé, ha kipróbáljuk a „Divinus” essenciákat, melyek a legjobb készítményekkel vetekednek.

„Divinus” likőr- és rum-essenciák csinos zsebüvegben, minden kívánt ízben. Egy zsebüveg ára 1 korona.

„Divinus” tea-pasztillák. Egy doboz tartalmaz 50 drb pasztillát, melyekből egy drb elegendő 2-4 csésze legzamatosabb orosz tea könnyű és olcsó elkészítéséhez. Háztartásban, utazáson, vadászaton stb. nélkülözhetlen. Egy doboz ára 1 kor.

„Divinus” növény-keverék. Egy doboz elegendő 5 liter legjobb gyomor-erősítő-likőr (à la Chartreuse) könnyű és olcsó elkészítéséhez. Kitűnő házszer! — Egy doboz ára 1 korona 50 fillér.

Csak „Divinus” védjegy és aláírással valódiak. Kapható a legjobb gyógyszertár, drogeria, fűszer- és csemege-üzletben, vagy küldi a Waltersdorfer Pál droguista Budapest, VII. ker., Rákóczi-ut 8. szám.

Vegy tisztítás, ruha-festés, gőzmosás. szimul ismertető füzetet bárkinek bérmentve küld Haltenberger Béla, Kassa.

Valódi, tűzben égetett emaille amulettek 14 karátos arany keretben.

Amulettekhez illő igen aprát nyakláncok óriási választékban találhatóak árjegyzékben.

„Titania” gyorsgőzmozogép felülmul minden mosógépet, bármely konkurrencziához tartozók (olyanokat is, melyek nagylármával és piaci reklámmal hirdettek); mos hőfokára három annyi időben, mint azelőtt; kiméli a fehérneműt eddig el nem ért módon; megtakarít 75% pénzt és időt és olcsó, de jó. Sok ezer áll uzemben és ugyan: annyi az elismerőlevél. : : Próbára is. Titania - mángorló. 17-féle nagyságban 2-3 keményfa-hengercel, minden ár-fokozatban 35 K-től feljebb. Öt évi jótállás.

Titania-forrófacsaró. elsőrendű paragummi hengercel. Prospektusok, plakátok és referenciák ingyen. Képviselek keresetek. TITANIA-MŰVEK Wels, Felső-Ausztria 20. sz. Gyártnak különlegességek gyantán: mosógépeket, takarmány-gyorsparló vetőgépeket, szénegrelőket, szegessécsendőköt, különzetek, stb.

„Omega”, „Glashütte” híres órák, arany és ezüst tokban, állandóan raktáron.

!!! UJDONSÁG!!! Csak nálam kapható! SZENT ERZSÉBET AMULETTE

Valódi tűz-zománc festmény, Szent Erzsébet áll alakjával, gyönyörűen színezve, valódi arany keretben 12 korona, aranyozott ezüst 5 korona.

Schönwald Imre magyar órásmester és ékszergyáros Pécs, 15. szám. Ki ezen lapra hivatkozik, megkapja most megjelent új nagy képes árjegyzékemet ingy. és bérmentve.

DERŰ-BORŰ

SZABÓ ENDRE legújabb költeményei.

18 iv. Ára 2 K 60 f. Kapható a Franklin-Társulatnál és minden könyvkereskedésben.

Ez a könyv a saját egyhangú véleménye szerint a lefolyt év irodalmi eseménye. Az egyes lapok nyilatkozataiból idézzük a következőket:

„Nagy örömet kellett az az új verses könyv, melyben Szabó Endre gyűjtötte össze költeményeit. Ha nálunk el nem volna rosva a kifejezés hítele, azt mondhatnám: irodalmi esemény ez a könyv. Ezől szálal meg mindenütt a nagy művészet, gyönyörű magyarsággal meg szövegt sorkban stb.” — Pesti Napló.

„A mint nem szokás őt embernek szorot állítani, úgy nem lehet őt költőket beállítani az irodalom-történet rendszerébe, tehát Szabó Endrét sem állíthatjuk még oda egy fix pontra, de annyit már most bíran elmondhatunk róli, hogy őt neki kívül, elkölő helye lesz. Valahánykor Szabó E. megcsodál, az mindig öröm és érdemes meghallgatni. Szel egy piser, egy sántitáb, diszharmónia, mindenütt a legváltozatosabb hangszerelésű muzsika, az olvasó újra meg újra gyönyörködget, meglepetést talál az előadás csiszolt művészetében, stb.” — As Ujság.

Szabó Endre egyéniségével foglalkozván, ezt nem annyira az író, vagy a publikum kedvéért tesszük, hanem a magunk gyönyörkedéséért. Jól esik kisé megállni a valóban szép és érdekes könyv előtt, jól esik az elismerő sorokat leróni a költővel szemben, a ki nem keresi a feltűnést, sem a lázmat a nemcsak a reklámot nem hajszolja de még a megérdemelt dícsért után sem futott. Pedig Sz. E. írói karakteréből teljesen hiányzik az úgynevezett féltékeny szerénység: elvonultsága inkább gte, mint szerénység. Nem tartozik a kiindulós, gyönyörű emberek közé, hangja néha kegyetlenül büntő és sértő, de soha sem igazságtal. Lelke átlátzó, igaz, tiszta magyar lélek stb.” — Budapesti Hírlap.

A FRANKLIN-TÁRSULAT kiadásában legújabbban megjelent:

Alexander Bernát Művészet

A művészet értékéről A művészeti nevelésről

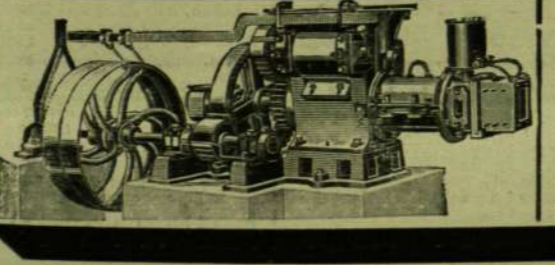
Díszes kiállításban, merített papíron ára 4 korona

Kapható: LAMPEL R. könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) R.-T.-nál Budapest, VI., Andrassy-út 21. és minden könyvkereskedésben.

LOHR MÁRIA. Caipke-, vegyszertai tisztító és festőszeti intézete. Gyar: VIII., Baross-utca 85. Fióküzletek: IV., Eski-út 6. VI., Andrassy-út 40. VIII., József-körút 2. IX., Galvánd-ér 9. W. Harmint-csüd-utca 3. VI., Teréz-körút 39.

HIRSCH és FRANK Budapest-Salgótarjáni Gépgyár és Vasöntőde Részvénytársulat BUDAPEST, VI. KERÜLET, ARÉNA-UT 128. SZÁM. Külön osztály

téglagyári gépek. GYÁRT: falitöglá és eszerőpajtókat, téglagyártó és agyagmunkáló gépeket legújabb és legjobban bevált szerkezetekben.

Elvállalja anyagvizsgálatok kivételét és teljes téglagyári telepek létesítését. Tervek és költségvetések díjtalanul. ELSŐRANGU REFERENCIÁK.

CSIPKE OSZTÁLYA

AZ ORSZ. MAGY. IPAR-MŰVÉSZETI ISKOLA

KÉSZIT VALÓDI HALASI, RECEO-ÉS VERT OSIPKÉT. OSIPKÉS TÁRGYAKAT, MINT BLOUSOKAT, FÜGGÖNYÖKET, TERITÖKET STB. EREDETI TERVEK UTÁN AZ OSIPKE ÖSSZEÁLLIT. OSIPKEKÉSZÍTÉST TANIT.

BUDAPEST, IV. KIGYÓ-TÉR 1.

TÖRLEY PEZSGÓ CASINO TALISMAN GRAND VIN

Ha öszül a haja, ne használjon mást, mint a „STELLA“-HAJVIZET,

mert ez nem hajfestő, de oly vegyi összetételű szer, mely a haj eredeti színét adja vissza. Üvege 2 K. ZOLTÁN BELA gyógyszerárban, Budapest, V/49, Szabadságtér, Sétány-utca sarkán.

Legtökéletesebb arctisztító- és szépitő-szerek minden arcot üdít, frissít és szépit a KRIEGER-FÉLE AKÁCZIA-crème 2 korona -puder 1 korona -szappan 1 korona. Törvényesen védve. Hatásuk csodás. Szépitő, májfoltot, ráncot, pattanást biztosan eltávolít. Nemcsak hasznáiban, hanem az egész világon közkedveltségnek örvendenek. — Főraktár: Korona-gyógytár Bpest Kálvin-tér Postal szék. naponta.

Serravallo CHINA-BOR VASSAL. Egyetlenül kiállított 1906. Legmagasabb kit. Értékesítő győzelmezők, versengőnyak és lábadosok számára. Szívgyógyászati, ideg-12906 erősítő és vérjavító szer. 3000-át több orvosi vélemény. J. SERRAVALLO, Trieste-Barcola. Váslarható a gyógyszerárban álliteres üvegekben á K 2.60, egész literes üvegekben á K 4.80.

Hirdetések felvétetnek a kiadóhivatalban, Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

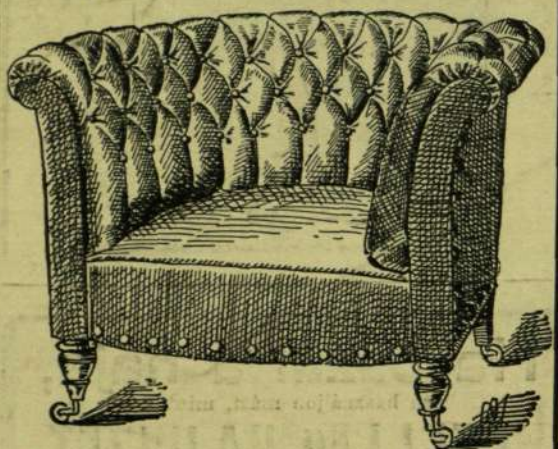
David Károly és Fia doboz-, papíraru- és szabad. fémkapocsgyára. Budapest, I., Mészáros-utca 58. Telefon sz.: 41-48. Sürgőnycim: Cartonage. Gőzörre berendezve. A magyar kir. dohányjövődék szállítója. Napi gyártás 150,000 doboz.

GANZ és TÁRSA VASÖNTŐ ÉS GÉPGYÁR R.-T. BUDAPESTEN. MOTOROK benzín-, spiritus-, gáz-, szivógáz- és kohógáz-üzemre minden nagyságban 500 lóerőig. Üzemköltség: 1/3-2/3 állár lóerőnként és óránként. Emelődaruk kézi, gáz, petroleum vagy elektromos hajtásra. Körüli hengerlőgépek. Gőzök. Gőzmozor személyszállító vasúti kocskák kis- és nagyvonalak számára. Mindenféle vasúti kocskák személy- és teherszállításra. — Vasúti felszerelések. Kéregipóntúsi kerek- (Griffin rendszerre). Hengerezések malmok számára kéregipóntúsi hengercel. Mindenféle malomgépek. Egész malmok berendezése és felszerelése. Brikettajtók szén- és fűrészpor és éfűlek brikettelésére. Turbínák minden egyes esetben a helyi szikájáratnak megfelelően szerkesztve, tehát az elérhető legnagyobb hatásfok biztosításával. Speciális gépek a papír- és cellulózgyártáshoz. Transzmissziók. Fűtőmotorok-készülékek. Gyári berendezések. Árjegyzékekkel és költségvetésekkel szívesen szolgálnak. Budapest-Budapest déli út. Ganz-féle Villamosági R.-T. Budapest, II., Lövőház-utca. I. et. IV. Koronaherczég-u. 5. Elektromos világító és erőátviteli berendezések egyen- és váltakozó áramra. Kolibri ilylampok reklámjelzők. Elektromos üzemű szivattyúk, tejfőzészeti berendezések. Meglévő berendezések átállítása. Elektromos üzemű szivattyúk, tejfőzészeti berendezések, emelőgépek, ventilátorok, mező vasutak, szántó-, cséplő-, aprító- és takarmányozó-berendezések. Elektromos kis- és nagyvasutak. — Árjegyzékekkel és költségvetésekkel szívesen szolgálnak. 1908.

BERKETZ ISTVÁN UTÓDA
 *** kelmefestő és vegytisztító gyára ***
 Budapest, IX. ker., Kinizsy-utca 14. szám. Cégtulajdonos: Kovács Endre.

*** BŐRSZÉKIPAR ***
KENDI ANTAL

Budapest, IV. ker., Károly-utca 2. szám.

Angol bőrbutor készítése, festése és renoválása saját műhelyemben. — **Ebédőszékek, irodafotelek** valódi bőrrel, **ülóbutor-állványok** kárpitozása. **Székátalakítások.**

Rozsnyay vasas china bora.

Igen hatásos vérszegénység, sápkor, neurasthenia eseteiben. Egy 1/4 literes üveg ára 3.50 kor.

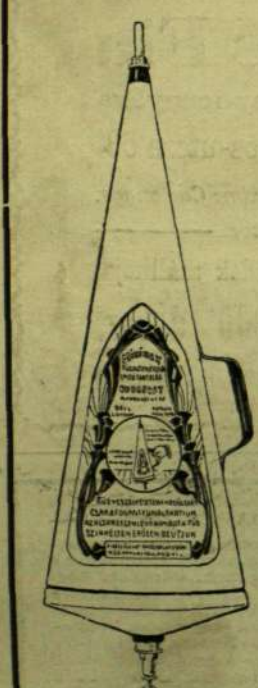
A Rozsnyay-féle vasas china bor

egyike a legelterjedtebb és leghatásosabb gyógyboroknak. A külföldi készítményeket felülmúlja. Vérszegényeknek különösen ajánlható 12475

Kapható: minden gyógyszerárban.

Továbbá a készítőnél: **Rozsnyay Máttyás** gyógyszerárban Aradon, Szabadság-tér.

A MAGYAR GAZDÁK LEGNAGYOBB ELLENSÉGE a TŰZ,

mely a forró nyári szárazságban évről-évre óriási károkat okoz. Nagy gazdaságokat, egész községeket pusztít el. Legjobb védelem a tűz ellen a

MINIMAX

önműködő tűzoltó készülék, melylyel bármely laikus még csirájában elfojthatja azt.

Erről számtalan bizonyítvány tanuszkodik!

Az ország legnagyobb birtokosai sok száz példányban szerzőték be Minimax kézi tűzoltó készülékeinket.

Felvilágosítással szívesen szolgál a **Magyar Minimax Gyár Részv.-Társ.** Budapest, VII., Ilka-utca 31. Telefon 37-31. Telefon 37-31.

Páratlan és csodás hatású arczéspítő és finomító a Földes-féle

Márgit-crème

főúri körökben használt készítmény. Zsirtalan, ártalmatlan, rögtön szépit. Az egész világon kapható 1 és 2 koronás tégelyekben. Margit-szappan 70 f., Margit-pouder 1 K 20 f. három színben kapható. Tessék a záróvédjegyre ügyelni és csakis eredeti készítményt elfogadni, melynek ártalmatlanságáért és kiténő hatásáért felelősséget vállal

..... a készítő
FÖLDES KELEMEN gyógyszerész Aradon.

Meinl Gyula

Budapest

Kávésző és teabehozatal
Kakaó- és csokoládégyár

Akar-e szép lenni?

Akkor ne használjon más, mint a legjobbnak általában elismert — **Rogátsy-féle magyar pipere-boraxot**, a melytől rózsás, üde, seélymes arczóbort nyer, eltünteti a ráncokat, szeplőt, májfoltot, pattanásokat, stb. **Nyaralásnál** nem nélkülözhetjük, mert vizet is megpuhítja. Kiváló háziszer torok-, szemgyulladás, izadás és szájbűz ellen. A fogak fehéritése és épenartása tekintetben hámulatos hatással bír. Mint univerzális háziszer gyermekápolásnál és háztartásban a legjobb lelkiismerettel ajánlható. **Egy doboz ára 30 és 75 fillér.** **Rogátsy-féle borax-crém 1 K, borax-szappan 80 f., borax-pouder 1 K 20 f., borax-fogkrém 50 fillér.** **ROGÁTSY KÁLMÁN** drogériája, Budapest, VII., ker., Rákóczi-út 10. szám.

Kittentve: Páris, Bécs, Budapest, Szeged. **Alapítatott 1864.** Telefon 63-36. Vidéki megbízások pontosan teljesítenek. Gyűjtőtelepek: **Andrássy-út 50. szám.** **Lipót-körút 16. szám.** **Irabella-utca 66. szám.** **Rákóczi-út 78. szám.** **Üllői-út 30. szám.** **Váci-utca 51. szám.**

Kwizda-fele Restitutions-fluid
 mosóvíz lovak számára

Szövődjegy, címke és csomagolás védve.

Egy üveg ára 2 K 80 f.

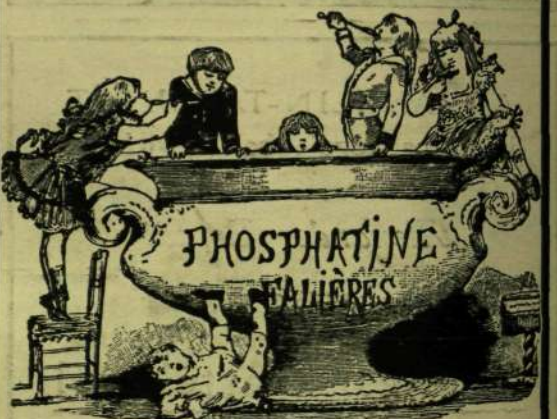
40 év óta az udvari- és versenyállatokban van használatban nagyobb strapáknál elő- és uteroerősítől, inak merevségénél, stb. az idomításnál kiváló munkára képesíti a lovakat

Kwizda-féle Restitutions-fluid csak a mellékelt védjeggyel valódi. Képes árjegyzéket ingyen és bérmentve

Főraktár: **Türök József** gyógyszerész, Budapest, Király-u. 12 és Andrássy-ut 26.

Gyermekek elismert legkiválóbb tápszere a Phosphatine Faliéres.

Kapható minden gyógyszerárban. Egy nagy doboz ára 3 kor. 80 fillér.

Főraktár: **ZOLTÁN BÉLA** gyóg. szertára Budapest, V., Szabadság-tér (N. Korona-u. sarok) Érdeklődőknek ismertetőfüzet, díjtalanul

Természetes forró-meleg kénés forrástó a Thermál-szálloda földszintjén. **iszapborogatások, kő- és kádürdők** a Nagyszállóda földszintjén. Gondos pensió. A téli fürdővadra vonatkozó felvilágosítás végett forduljon a budai **Szent-Lukácsfürdő igazgatóságához.**

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban, Budapest, IV., Egyetem-u. 4.

Kérje ingyen és bérmentve nagy képes magyar árjegyzékemet 3000-nél több ábrával órákról, arany- és ezüstárúkról. Az első órágyár Brix: **KONRAD JÁNOS** cs. és kir. udv. szállító Brúxben 1031. szám. (Csehország.) Valódi ezüst remontoir óra K 8.40. Valódi ezüstlánc K 2.60. Koczkázat kizárva! Becserzés megengedve a pénz vissza. **Sachsel Benedikt** Lobos 989. (Pilsen mellett, Csehország.)

VASÁRNAPI UJSÁG

Meñy-höl az an-óval le-iött hoz-zá-tok pászto-rok